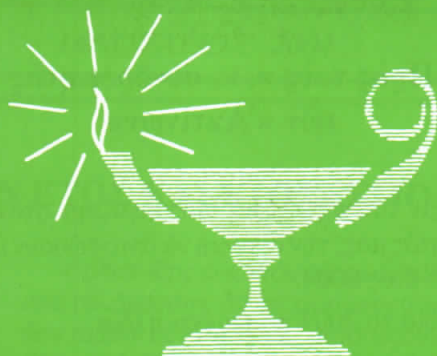

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ (Ζώη Γαληνοῦ)	1
◆ Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (Βασ. Δ. Χαρώνη)	4
◆ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ (Ι.Γ. Κατσομήτρου)	8
◆ Ο ΑΠΑΞ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΔΙΣ ΑΠΟΘΝΗΣΚΕΙ Ο ΔΙΣ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΑΠΑΞ ΑΠΟΘΝΗΣΚΕΙ (Φιλολάου Δ. Δημητρίου)	11
◆ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ DNA (Θ. Β. Κετσοῦ)	16
◆ ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ - ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΕΣ (Καθηγ. Νικ.Ε. Μαδιᾶ -Επιμέλεια Καθηγ. Γεωργ. Μαραγκοῦ)	18
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ (Πανορμίτη)	20
◆ ΑΥΛΑΙΑ (Ποίημα Ἰ. Α. Νικολαΐδη)	21
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	22
◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Χ.Γ.)	24
◆ ΜΕΛΩΔΗΜΑ (Ποίημα Φιλήμωνος Κατάσογλου)	25
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ἐνημερώσεως τῆς Χ.Ε.Ε.)	26
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.)	29
◆ ΣΑΝ ΤΑ ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΑ (Ποίημα Γ. Βερίτη)	30
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	31

ΕΤΟΣ 67ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΑΡΙΘ. 647

€ 0,90

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν ἑναρξιν τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2004.

Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 2004 παραμένει ἡ ἰδίᾳ.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2004

Ἑσωτερικοῦ: € 9 - Κύπρου: £ 9 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταί μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 67ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2004

Άριθ. 647

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

«Όταν ἴδῃς ἐνιαυτὸν πληρωθέντα, εὐχαρίστησον τῷ Δεσπότῃ, ὅτι σὲ εἰσήγαγεν εἰς τὴν περίοδον ταύτην τῶν ἐνιαυτῶν κατάνυξόν σου τὴν καρδίαν, ἀναρίθμησόν σου τὸν χρόνον τῆς ζωῆς...»

(Ἰωάννης Χρυσόστομος, Migne E. Π. 48, 956)

«Καὶ νέον ἔτος ἀριθμεῖ...» ὁ 21ος αἰώνας. Μπήκαμε στὸ 2004, μὲ κάποιες γλυκιές ἀνάσες, ἀλλὰ καὶ μὲ κάποιες παγερὲς σκιές. Μὲ εὐχὲς καὶ ἐλπίδες καὶ ταξίματα, ἀλλὰ καὶ μὲ προβληματισμοὺς καὶ ἀγωνίες γιὰ τὸν καθένα μας, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Ἐκκλησία, τὴν κοινωνία μας καὶ ὁλόκληρη τὴν Οἰκουμένη. Ἀσφαλῶς καὶ προσευχήθηκαμε τὸ Νέον Ἔτος νὰ εἶναι γαλήνῳ καὶ εἰρηνικῷ.

Γιορτάσαμε τὶς Πρωτοχρονιάτικες μέρες, πατροπαράδοτα, μὲ τὰ «διαβατήρια ἔθιμα», τὰ ὁποῖα, κάθε φορά, δίνουν, σὲ ὅλους μας, ψυχολογικὲς νοσταλγίες ὁμορφῶν περασμένων καιρῶν. Καὶ εἶναι περιέργο τὸ ὅτι, παρὰ τὰ 2000 χρόνια, πού ὁ Λαὸς μας ἔχει ἀσπασθεῖ τὸ Χριστιανισμό, δὲν παύει νὰ ἀναδεύει, στὶς γιορτὲς τοῦ Δωδεκαημέρου, «κοσμικὰ στοιχεῖα καὶ παράδοσιν ἀνθρώπων»: Ἄστρο, σελήνη, μαγικὰ ποδαρικά, καλλικάντζαρους, φυτὰ γιὰ τύχη, συμβολικὰ σπόρια καὶ στολίδια, κ. ἄ.

Αὐτός, ὅμως, ὁ ἴδιος ὁ λαὸς δὲν παύει νὰ γιορτάζει καὶ «κατὰ Χριστόν», πνευμα-

τικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά. Θεωρεῖ ἀπαραίτητο νὰ παρακολουθήσει τὴ Θ. Λειτουργία τῆς 1ης Ἰανουαρίου -Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου- καὶ νὰ ἀκούσει στὸν «Ἀπόστολο», νὰ λέει ὁ Παῦλος: «*Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν*» (Κολ. 6', 8).

Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λαὸς, πού τραγουδάει τὰ κάλαντα «μὲ τὰ παιδικὰ σύμβολα, τὸ κ α ρ ἄ β ι, καὶ τὴν ἐ κ κ λ η σ ί α, πού δέχονται τὴν πορεία καὶ τὴ συνοχή τοῦ ἔθνους μας στοὺς αἰῶνες», ὅπως πιστεῦε ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Λαογραφίας, ὁ Δημήτριος Λουκᾶτος.

Καὶ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λαὸς πού, ἀπὸ παράδοση, στὶς Πρωτοχρονιάτικες μέρες κάθεται καὶ στοχάζεται. Εἴτε ὡς ἄτομο «εἰσέρχεται εἰς τὸ ταμεῖον του», εἴτε μὲ συντροφιά συγγενῶν καὶ φίλων, «δυθίζεται» στοὺς στοχασμοὺς. Ρίχνοντας ματιὲς πρὸς τὰ πίσω, κριτικάρει πεπραγμένα τοῦ περασμένου χρόνου, ρίχνοντας ματιὲς πρὸς

έμπρός, σχεδιάζει τα μελλούμενα της ζωής, στο Νέον Έτος.

Και κατά παράδοση, πάλι, σε τέτοια «χρονικά όροσημα», όπως είναι και η Πρωτοχρονιά, όλοι - μας παίρνουμε μερικές αποφάσεις - έστω και αν, πολλές φορές τίς... ξεχνάμε ή τις αναβάλλουμε για... αύριο. Κι είναι αυτές οι αποφάσεις μας μεγαλόπνοες, πολλές φορές: Θα κάνω το πᾶν, για να βελτιώσω το γύρω μου κόσμο, για να διορθώσω τα «κακώς κείμενα»!... Ξεχνάμε, όμως, όλοι, κάτι ούσιαστικό: *«Υπάρχει μόνο μίαγωνίτσα στο σύμπαν, που μπορείς, με βεβαιότητα, να βελτιώσεις: ο ίδιος σου ο εαυτός»* (Aldous Huxley).

«Έθός έστι», λοιπόν, όλοι - μας να στοχαζόμαστε και να φιλοσοφούμε στις «μεταβάσεις» του χρόνου. Το θέμα είναι, πώς σκεφτόμαστε;

Ζούμε στη μετά Χριστόν εποχή και ασφαλώς, καλούμαστε να επιλέξουμε, να διακρίνουμε το στοχασμό «κατά Χριστόν» και τα θησαυρίσματα της Πίστεως, το στοχασμό «κατά την ψευτική φιλοσοφία και κούφια άπάτη, την παιδαριώδη αντίληψη για τα στοιχεία του κόσμου», το στοχασμό της εποχής μας, όπως μᾶς αναγκάζει ή θυελλώδης παγκοσμιοποίηση «των πάντων»(!), ακόμη και με την άσκηση έξουσίας και κυριαρχίας της σε επίπεδο συνειδήσεως του ατόμου. Η παγκοσμιοποίηση, ιδιαίτερα για τους Έλληνες Χριστιανούς, είναι μια συνεχής πρόκληση, ή όποια απαιτεί σωστή και σθεναρή αντιμετώπιση, άτομικη και εθνική.

Ο Χριστιανός Έλληνας ποθεί την «ταυτότητά» του, θέλει τη διαφορετικότητά του, μέσα στον τόπο και τον κόσμο του, καθώς βιώνει με το «δικό» του πολιτισμικό τρόπο. Και πιστεύει άκράδαντα ότι, μια ταυτότητα δεν θα χάσει ποτέ, όπου κι αν ζει, όπως κι αν κυβερνιέται, είναι ή ταυτότητα εκείνη, που δείχνει τα διακριτικά της επι-κοινωνίας του με το Θεό και τα δια-

κριτικά της ελληνικής του συνειδήσεως.

Έφέτος, οι πρωτοχρονιάτικες σκέψεις και οι ευχές μας είχαν σχέση και με τους «Όλυμπιακούς Αγώνες του 2004». Όλοι οι Έλληνες ποθούμε να επιτύχουν, από κάθε άποψη, να λαμπρυνθεί έτσι ή Πατρίδα μας, ή Ελλάδα, ή γη που γέννησε τους Όλυμπιακούς Αγώνες.

Λυπούμαστε όμως, διότι από τότε που άρχισε ή προετοιμασία της διοργάνωσέως τους, διαπιστώθηκαν «νοθεΐες», που άπαξιώνουν το «άθάνατο αρχαίο πνεύμα» και δεν τιμούν το «Όλυμπιακόν ιδεώδες».

Όταν κερδίσαμε την ανάληψη της διοργάνωσέως, κάποιοι, που σέβονται τα ελληνικά ιδανικά μας, είχαν προτείνει, οι Όλυμπιακοί Αγώνες του 2004 να έχουν το διακριτικό της *α π λ ο τ η τ ο ς* και του *π ν ε υ μ α τ ο ς* των Αγώνων της Αρχαίας Ολυμπίας και όχι τη εικόνα που θέλουν οι ποιητές «μπίζνεσμεν».

Δυστυχώς, βλέπουμε ότι, αντί της καλλιέργειας της ευρωστίας του σώματος και της ψυχής των αγωνιστών, καλλιεργείται ή φθοροποιός οικονομική εύρωστιά άθλητών και προπονητών. Τέλεια έμπορευματοποίηση του άθλητισμού. Χώρα ότι, τους Αγώνες του 2004 μολύνουν οι εμφανίσεις *πα γ α ν ι σ τ ι κ ῶ ν* θεωρήσεων, αναδιώσεις αρχαιολατρίας, κ.λ.π. Ευχόμαστε να έλθουν όλα καλά για την ωφέλειαν όλων και την δόξαν της Πατρίδας μας.

Σε επίπεδο των υπευθύνων έπιστημόνων και διανοουμένων οι στοχασμοί προβληματίζουν έντονα.

Η «κοινή γνώμη» δείχνει να φοβάται και να μὴν έμπιστεύεται την πρόοδο και την «αχαλίνωτη δράση της έπιστήμης και των τεχνολογιών», που μπορεί να οδηγήσουν σε καταστροφικά αποτελέσματα. Ο άνθρωπος του 21ου αιώνα τρέμει, αγωνιᾷ και διαμαρτύρεται. Ξύπνησαν οι κοινωνίες και δείχνουν άμφισβήτηση προς το «έπιστημονικό κατεστημένο της γνώσης και της δύναμης»,

ἀμφισβήτηση πρὸς τὴν ἐπιστήμη, ἡ ὁποία δὲν στηρίζεται στὴν Ἠθική. Κάποιοι γράφουν γιὰ «Τὸ τέλος τῆς Ἐπιστήμης»!...

Εἶναι λάθος, ὅμως, νὰ πιστεύουμε ὅτι, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς τεχνολογίας πρέπει νὰ σταματήσουν, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ περισσότερο κακό. Καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογία προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο τὰ ἀγαθὰ τῆς γνώσεως καὶ τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιτευγμάτων τους. Ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ καὶ τὸν ἀποδέκτη «καταναλωτὴ» ἐξαρτᾶται ἡ σωστὴ χρῆση, ἡ ἐπιλογὴ «μεταξὺ τῆς καλῆς καὶ κακῆς προσφορᾶς τῆς Ἐπιστήμης». Ὅλοι πρέπει νὰ ξέροῦμε, καλὰ, τί πρέπει νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὴς ἐπιστημονικῆς ἀνακαλύψεως.

Αἰῶνων μαρτυρία ἀποκαλύπτει ὅτι, δὲν περιμένουμε ἀπὸ καμιά ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψη, ὅσο σημαντικὴ καὶ ἂν εἶναι, ὅτι θὰ λύσει τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, προβλήματα ποὺ «σχετίζονται μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴ δικαιοσύνη, μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀλληλεγγύη. Καμιά ἐπιστημονικὴ ἐρευνα δὲν μπόρεσε νὰ δημιουργήσῃ πνευματικούς ἡγέτες, ἥρωες τῆς εἰρήνης, ἀγίους».

Στὶς μελλοντικῆς καὶ ἀναμενόμενες προκλήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ στὴν ἀγωνία τῆς ἀνθρωπότητος, γιὰ τὰ προβλήματα «ποῦ ἐνσκήπτουν στὸν ἰδιόμορφο παράδεισο ποὺ δημιούργησε ἡ ἐπιστήμη», μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ ὁ ἐπιστήμων - ἐρευνητής, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἐκείνη, ποὺ καθορίζει ὅτι, «ποτέ, ὅποιαδήποτε σκοπιμότης δὲν ἐπικρατεῖ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν». Αὐτὸς ὁ ἐπιστήμων εἶναι, οὐσιαστικά, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔμαθε νὰ ἀκούει «τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ». Εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ «δὲν προσηλώνεται, ἄνισα, στὰ ἐξωτερικὰ προβλήματα καὶ στὸν ἀσταθὴ κόσμον καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἀπορροφηθεῖ ἀπὸ τὸ ἐφήμερον, εἰς βάρος τοῦ αἰωνίου».

Ὁ χρόνος, ἡ παροδικότητα τοῦ κόσμου, τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὅλα τὰ ὑπαρξιακὰ ἐρωτήματα του, τοποθετοῦνται ὑπεράνω τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς «σοφίας τοῦ κόσμου τούτου»,

ποὺ εἶναι ἐφήμερον.

Ἐχει εἰπωθεῖ καὶ ἀληθεύει ὅτι, «ὁ ἄνθρωπος εἶναι αἰώνιος καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν ψυχολογία καὶ ποτὲ δὲν παραδέχεται ἓνα τέλος. Τὰ περάσματα καὶ οἱ μεταβάσεις τοῦ χρόνου τοῦ ἀνανεώνουν τὶς ἐλπίδες, τοῦ δυναμώνουν τὴ διάθεσιν τῆς χαρᾶς καί, τὸ σπουδαιότερον, τοῦ προεκτείνουν (ἀκόμα καὶ μεταθανάτια) τὴ ζωὴ»!

Ὁ ἐπιστήμων ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ ὑψηλὸ θρησκευτικὸ φρόνημα καὶ ὑπηρετεῖ τὴν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, αὐτὸς ἀναγνωρίζει ὅτι, ἡ ἀλήθεια εἶναι μία, εἴτε ἐκφράζεται ἀπὸ τὴ γνησίαν ἐπιστήμη, εἴτε ἐκφράζεται ἀπὸ τὴν ἀνόθευτην χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

Ὁ πιστὸς ἐπιστήμων γνωρίζει τὴ θέσιν του στὸ χρόνον καὶ στὸ χωρὸν, στὴν ὕλη καὶ στὸ πνεῦμα. Τίποτα ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶσιν δὲν τοῦ «κλέβει τὸ νοῦ», δὲν τοῦ «μαγεύει τὴν ψυχὴν», διότι μέσα του «ξεῖ καὶ κινεῖται ἓνας Ἄλλος, ὁ Θεός». Ὁ πιστὸς ἐπιστήμων ἔχει καταλάβει τὴν ἀξίαν τῆς «συμπληρωματικότητος» Ἐπιστήμης καὶ Θρησκείας.

Ὁ πιστὸς ἐπιστήμων δὲν εἶναι καὶ δὲ δέχεται νὰ γίνῃ «θορυβοποιὸς τῆς ἐπιστήμης», γνωρίζει νὰ ἐρευνᾷ, νὰ μαθαίνει, νὰ προβάλῃ τὸ ἔργον του σωστὰ καὶ σοβαρὰ, νὰ κάνει καλὴν χρῆσιν τῆς γνώσεως του, χωρὶς νὰ παραιτεῖται καὶ τῆς εὐθύνης του γιὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιτεύγματος, ἀπὸ «ἀναρμοδίους ἐκμεταλλευτές», σεβόμενος τὴν ἱερότητα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ ἀποδεχόμενος τὸ εἶδος τῆς «βιοτῆς» γιὰ τὴν ὁποία πλάστηκε ὁ ἄνθρωπος.

Ὁλόψυχη πρέπει νάναί ἡ εὐχή μας, οἱ ἐπιστήμονες ὅλου τοῦ κόσμου, προπόντων δὲ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, στὴν ἐρευνητικὴν τους προσπάθειαν νὰ ἔχουν στόχον τὴν ἀνθρωπιστικὴν ἀποστολήν περισσότερον καὶ λιγώτερον τὸ προσωπικόν τους γόητρον καὶ τὸ κέρδος.

ΖΩΗΣ ΓΑΛΗΝΟΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ὁ Μέγας Βασίλειος ζεῖ τὰ ἔτη 330 - 379. Στὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου τῆς Καισάρειας συναντήθηκαν ἡ μεγαλοφυΐα μὲ τὸ φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ὅπως γράφει ὁ μεγάλος Πατρολόγος τοῦ 19ου αἰῶνα Migne: «Οἱ σκέψεις του εἶναι *μεγαλοφυεῖς καὶ ρωμαλέες*» (Dictionnaire de patrologie τ. Α', σελ. 701). Ὁ δικός μας καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας Κωνστ. Μπόννης παρατηρεῖ: «Υπῆρξε *ἀριστος ψυχολόγος καὶ ψυχχαναλυτὴς τῶν μαζῶν*». Εἶναι ὁ μόνος ἅγιος ποὺ ὀνομάστηκε «*μέγας*», ἐνῶ ἀκόμη ζοῦσε. Πρόκειται γιὰ μιὰ πολυτάλαντη καὶ πολύπλευρη προσωπικότητα: Μεγάλος οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, μεγάλος Ἱεράρχης, σπουδαῖος συγγραφέας, βαθὺς θεολόγος καὶ δογματολόγος, συστηματικὸς κανονολόγος, σοφὸς παιδαγωγός. Μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ὑπῆρξε καὶ σοφὸς *ἐπιστήμων* ἢ μάλλον πανεπιστήμων. Ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς Πατρολόγος Johannes Quasten τὸν ὀνομάζει «πατέρα τοῦ Ἀνατολικοῦ μοναχισμοῦ καὶ μεταρρυθμιστὴ τῆς θείας Λειτουργίας» (Initiation aux pères des églises, τ. III, σ. 206).

Τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθε ἀπὸ τὴ μητέρα του, τὴν ἀδελφή του Μακρίνα καὶ τὸν πατέρα του, ποὺ ὀνομαζόταν κι αὐτὸς Βασίλειος καὶ ἦταν διδάσκαλος τῆς Ρητορικῆς στὴ Νεοκαισάρεια τοῦ Πόντου. Κατόπιν ἐσπούδασε στὴν Καισάρεια, στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὶς «χρυσὲς» Ἀθῆνες, ὅπως τὶς ὀνομάζει ὁ συμφοιτητὴς καὶ φίλος του Γρηγόριος. Ἐγνώριζε ἄριστα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Θεωρεῖται ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους

ἐπιστολογράφους τοῦ κόσμου. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Migne: «Οἱ ἐπιστολές του εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ σοφὰ ἔργα τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ μαρτυροῦν τὴ λεπτότητα τοῦ πνεύματος, τὴν ἐξοχὴ πολυμάθεια καὶ τὴν καταπληκτικὴ πολυμέρεια τοῦ μεγάλου ἀνδρα καὶ διακρίνονται γιὰ τὴ χάρη καὶ τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους. Γι' αὐτὸ οἱ 318 γνήσιες ἐπιστολές του ἔχουν μεταφραστεῖ σὲ πολλὲς γλῶσσες. Ὁ γνωστὸς γαλλικὸς ἐκδοτικὸς οἶκος Budé τὶς δημοσίευσε σὲ τρεῖς τόμους στὴ σειρά «Les belles lettres», σχολιασμένες καὶ μεταφρασμένες στὴ γαλλικὴ γλῶσσα. Δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι γραμμένες ἀπὸ ἓναν εὐγενῆ ἀριστοκράτη, ποὺ δὲν διστάζει νὰ ἐπαινέσει, νὰ ἀστειευθεῖ, νὰ ἐκδηλώσει τὴ χαρὰ του, ἀλλὰ καὶ τὴ λύπη του, νὰ θεολογήσει, νὰ παρηγορήσει, νὰ καθοδηγήσει, καὶ συγχρόνως, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώκει, νὰ αὐτοβιογραφηθεῖ. Ἀποτελοῦν μιὰ πολύτιμη πηγὴ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.

Υπῆρξε σπουδαῖος *ρήτορας*. Κατὰ τὸν κορυφαῖο Γερμανὸ φιλόλογο Villamovitz: «Τὰ κηρύγματα τοῦ Μ. Βασιλείου δὲν θὰ ἐδίσταζαν νὰ τὰ ὑπογράψουν οἱ κράτιστοι ῥήτορες τῶν Ἀθηνῶν», ὅπως ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Λυσίας. «Τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς εὐγλωττίας του εἶναι μιὰ ἐξοχὴ διαλεκτικὴ, ἐκτεταμένες καὶ ποικίλες γνώσεις, ἀληθινὸ πάθος, πλούσια φαντασία, μεγάλες ιδέες, μοναδικὴ ἀκρίβεια, ὑποδειγματικὴ τάξη καὶ σαφήνεια, κομψότητα ὕφους» (Migne, Dictionnaire de patrologie, σ. 701). Ὁ φίλος του Γρηγόριος γράφει ὅτι ὑπῆρξε «λαμπρὸς στὴ δύναμη τοῦ

λόγου» (Ἐπιτάφιος, 13, ΕΠΕ 6, 144) και «ρήτορας ἀνάμεσα στοὺς ρήτορες» (Ἐπιτάφιος, 13, ΕΠΕ 9, 150). Ὁ ἀδελφός του Γρηγόριος Νύσσης παρατηρεῖ ὅτι «ἦταν ὑπέροχος στὸ λόγο» (ΕΠΕ, 11, 272, 298). Ὁ Μ. Φώτιος τὸν ὀνομάζει «δεινὸ ὁμιλητὴ» καὶ ἐπαινεῖ «τὴν τάξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῶν νοημάτων». Βαθὺς γνώστης καὶ ἀνατόμος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ κάτοχος τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων γι' αὐτὸ οἱ ὁμιλίες του ἀνταποκρίνονται πλήρως στὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ συγκινοῦν βαθιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβάσει κανεὶς τοὺς λόγους του καὶ νὰ μείνει ἀνεπηρεάστος.

Ὁ Ἱεράρχης μας ὑπῆρξε καὶ μεγάλος *Θεολόγος*. Πρῶτος τὸν ὀνόμασε Θεολόγο ὁ φίλος του Γρηγόριος, ποὺ ἦταν καὶ ἐκεῖνος σπουδαῖος Θεολόγος, ἀνεγνώριζε ὅμως τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Μ. Βασιλείου (Ἐπιτάφ. 81, ΕΠΕ 6, 268). Ὁ ὕμνογράφος τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς του παρομοιάζει τὴ θεολογία του μὲ τὴ θεολογία τοῦ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Ὁ δὲ ὕμνογράφος τοῦ ὁρθρου τῆς ἑορτῆς του σημειώνει ὅτι ἦταν «μύστης (βαθὺς γνώστης) τῶν ἀρρήτων», Θεοφάντωρ, «θεορρήμων καὶ θεῖος διδάσκαλος» καὶ προσθέτει ὅτι «ἐμβάθυνε στὰ ἀκατάληπτα βάθη τοῦ Θεοῦ». Σ' αὐτὸν ὀφείλεται ἡ λύση τοῦ προβλήματος τῆς Ἀγίας Τριάδος, ποὺ συντάρασε στὴν ἐποχὴ του τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καὶ στὴ δική του διδασκαλία περὶ Ἀγίου Πνεύματος στηρίχτηκε ἡ Β' οἰκουμενικὴ σύνοδος (381 μ. Χ.), προκειμένου νὰ διατυπώσει τὸ τελικὸ κείμενο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ἡ διδασκαλία του γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καταλαμβάνει 273 σελίδες στὸν δέκατο τόμο τῶν ἔργων τοῦ Μ. Βασιλείου στὴ σειρὰ ΕΠΕ (Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας). Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός (8ος αἰώνας), γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴν προσκύνηση τῶν εἰκόνων, χρησιμοποίησε τὴ φράση τοῦ Μ. Βασιλείου: «Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ (προ-

σκύνησις) ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει» (ΕΠΕ 10, 402 - ΜΓ 94, 1252D). Ὁ μεγάλος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὴ «φεγγοδόλο πηγὴ» τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος στὴν Ἱερὰ Παράδοση, ἡ ὁποία, ὅπως γράφει, «πρέπει νὰ μένει ἀπαράβατη, γιατί δόθηκε μὲ τὴ ζωοποιὸ χάρι (τοῦ Ἀγίου Πνεύματος)... Τὸ νὰ προσθέσει ἢ νὰ ἀφαιρέσει κανεὶς κάτι ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Παράδοση ἰσοδυναμεῖ μὲ ἐκπτώση ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωὴ» (ΕΠΕ 10, 350).

Ὁ Μ. Βασίλειος ὑπῆρξε μεγάλος *ἐπιστήμων*. Εἶχε ἐνδιατρίψει σ' ὅλες τὶς ἐπιστῆμες τῆς ἐποχῆς του, τὶς ὁποῖες, ὅπως παρατηρεῖ ὁ φίλος του Γρηγόριος, ἐγνώριζε τόσο καλὰ, ὅσο ἄλλοι δὲν ἐγνώριζαν οὔτε μία ἀπὸ αὐτές (Ἐπιτάφ. 23, ΕΠΕ 6, 168). Στὰ ἔργα του ἀναφέρει ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ φιλοσόφων, ποιητῶν, πεζογράφων, ἱστορικῶν, ρητόρων κ.λ.π., τῶν ὁποίων συχνὰ ἐπικαλεῖται τὶς γνώμες. Στὶς ἀνώτερες Σχολές τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἦταν οἱ καλύτερες τῆς ἐποχῆς του, ἐσπούδασε 12 ἐπιστημονικοὺς κλάδους: Φιλοσοφία, ποὺ εἶχε ὡς κλάδους τὴν Ἠθική, τὴ Φυσικὴ καὶ τὴ Μεταφυσική. Φιλολογία, ποὺ ὀνομαζόταν Γραμματική καὶ περιελάμβανε καὶ τὴν Ποίηση, Ἱστορία, Μαθηματικά, (Ἀριθμητικὴ - Γεωμετρία), Ἀστρονομία, Διαλεκτικὴ (εἶναι ἡ Λογικὴ, ποὺ διδασκόταν ἄλλοτε στὴν τελευταία τάξη τοῦ ἐξαταξίου Γυμνασίου), Ρητορικὴ (οἱ ρήτορες ἀσκοῦσαν τὸ ἔργο τοῦ συνηγόρου στὰ δικαστήρια καὶ δίδασκαν καὶ τὴ ρητορικὴ τέχνη), Ἱατρικὴ, τὴν ὁποίαν καὶ ἄσκησε στὴ Βασιλειάδα (Γρηγορίου Ἐπιτάφιος εἰς Μ. Βασίλειον 23, ΕΠΕ 6, 168. Π. Χρήστου, Ὁ Μ. Βασίλειος, 127 - 128). Ἐξ ἄλλου οἱ 9 ὁμιλίες του στὴν Ἑξαήμερο περιέχουν γνώσεις Φιλολογίας, Φυσικῆς, Μετεωρολογίας, Γεωγραφίας, γεωλογίας, φυτολογίας, φαρμακευτικῆς, ἀστρονομίας -καὶ ἰδιαίτερα κοσμολογίας- ἰχθυολογίας, πτηνολογίας, ζωολογίας καὶ ἐντομολογίας. Θὰ ἀναφέρω μερικὰ παρα-

δείγματα, για να καταδειχθεί η έπιστημονική του σοφία: Είχε τεθεί από τότε το πρόβλημα *από πότε αρχίζει ο χρόνος*. Ο Μ. Βασίλειος είναι ο πρώτος που έδωσε την όρθη απάντηση, την όποία αποδέχεται και σήμερα η έπιστήμη. "Ας παρακολουθήσουμε τη σκέψη του: «Σύμφυτη (σύγχρονη) προς τόν κόσμο και τὰ ζῶα και τὰ φυτὰ είναι *ή ροή του χρόνου* που συνεχώς επείγεται και τρέχει παράπλευρα προς αυτά» (ΕΠΕ 4, 70 - 72). «Σύμφυτος» σημαίνει ότι ο χρόνος ξεκίνησε μαζί με την αρχή της δημιουργίας του σύμπαντος. Οι αστρονόμοι μας, παρασυρόμενοι από τους αστρονόμους της Δύσεως, υποστηρίζουν ότι ο πρώτος που διατύπωσε αυτή την αλήθεια είναι ο ιερός Αύγουστίνος. Αλλά ο Αύγουστίνος απέβωσε μισόν αιώνα μετά το Μ. Βασίλειο (το 430).

"Ένα μεγάλο πρόβλημα που απασχολούσε τους αρχαίους Έλληνες σοφούς ήταν το που στηρίζεται η γη και γιατί δεν συγκρούεται με τὰ άλλα άστέρια. Στο έρώτημα αυτό έδωσε απάντηση ο Νεύτων (1642 - 1727), που ανακάλυψε το νόμο της παγκόσμιας έλξης. Οι καθηγητές της Αστρονομίας Δημήτριος Κωτσάκης και Σ. Σβολόπουλος θεωρούν πρόδρομο του Νεύτωνα το Μ. Βασίλειο, που γράφει τὰ έξης: «*Μιά συνεκτική δύναμη* (ή θεία Πρόνοια δια μέσου των φυσικών νόμων) ένώνει όλα τὰ ούράνια σώματα» «*σέ μία κοινωνία και άρμονία*», λόγω «*συμπάθειας*» και «*ένος άρρήκτου δεσμού φιλίας*», που υπάρχει ανάμεσά τους (ΕΠΕ 4, 70 - 72. Βλ. και Δ. Κωτσάκη, 'Η Έξαήμερος κατά τόν Μ. Βασίλειον και την έπιστήμην, σελ. 28 - 29). Αντίθετα ο Ξενοφάνης ισχυριζόταν ότι η γη στηρίζεται σέ κάποιο άπειρο στερεό σώμα (Αριστοτέλους περί ούρανοῦ, 2, 13, (294α).

'Αλλ' ό Ιεράρχης μας είναι και θαυμάσιος *φυσιογνώστης*. Γνωρίζει όσο λίγοι τὰ μυστικά της φύσεως και της ζωής των ζώων, των ψαριών και των έντόμων. Το μυρμή-

γκι, γράφει, μαζεύει τὸ καλοκαίρι σπόρους σιταριού για τὸ χειμῶνα, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀποθηκεύει ὅπως εἶναι στὴ φωλιά του, γιατί ξέρει(!) ὅτι ἀπὸ τὴν ὑγρασία θὰ φυτρῶσουν, θὰ γίνουν κούφιοι καὶ θὰ εἶναι ἄχρηστοι γιὰ τροφή. Τί κάνει λοιπὸν; Κόβει μὲ τὶς λαβίδες τῶν σιαγόνων του τὸ φύτρο, καὶ ἀποθηκεύει τὸ ὑπόλοιπο μέρος. Ἀλλὰ τὸ μυρμήγκι εἶναι καὶ καλὸς μετεωρολόγος. "Όταν τὸ χειμῶνα πλημμύρισε ἡ φωλιά του ἀπὸ τὴ βροχή, γνωρίζει πότε θὰ ἐπικρατήσει καλοκαιρία καὶ τότε μόνον ἀπλώνει ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά του τοὺς σπόρους, γιὰ νὰ στεγνώσουν. "Όταν λοιπὸν βλέπουμε τὸ χειμῶνα σιτάρι ἀπλωμένο γύρω ἀπὸ τὴν μυρμηγκοφωλιά, μποροῦμε νὰ εἴμαστε ἥσυχoi ὅτι δὲν πρόκειται νὰ βρέξει. Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος διερωτᾶται: «Ποιὸς νοῦς τὸ χωράει, ὅταν τὸ ἀκούσει;» (ΕΠΕ 4, 348 - 352). Μὲ τὴν ἴδια χάρη περιγράφει τὴ ζωὴ τῆς «*σφώτατης μέλισσας*», ἡ ὁποία χωρὶς γεωμετρικὰ ὄργανα κατασκευάζει τὶς κοιλότητες τῶν κηρηθρῶν ἐξάγωνες καὶ ἰσοπλευρες καὶ χτίζει μὲ τέχνη τὴ μία ἐπάνω στὴ ἄλλη σὲ δύο καὶ τρεῖς ὀρόφους, χωρὶς νὰ χύνεται τὸ μέλι ἔξω λόγω τοῦ βάρους (ΕΠΕ 4, 314 - 316).

Ὁ ιερὸς Πατὴρ ὑπῆρξε καὶ σπουδαῖος *κανονολόγος*: Συνέγραψε δύο συλλογὲς μὲ πλῆθος «ὄρων» κανόνων (κανονισμῶν) ὑπὸ τύπον ἐρωταποκρίσεων μὲ τοὺς τίτλους: Α) «*Όροι κατὰ πλάτος*», που ἀποτελεῖται ἀπὸ 55 κεφάλαια (ΕΠΕ τ. 8) καὶ Β) «*Όροι κατ' ἐπιτομήν*», που περιέχει 313 κανόνες (ἐρωταποκρίσεις) (ΕΠΕ τ. 9). Μὲ τοὺς ὄρους (κανόνες) αὐτοὺς συνιστᾶ τὴ θεμελίωση τοῦ χριστιανικοῦ βίου καὶ ἰδιαίτερα τοῦ μοναχικοῦ βίου. Κυρίως ἐξετάζονται τὰ καθημερινὰ ζητήματα τῆς διαβίωσης στὸ κοινόβιο*. Κανόνες (ἐπιτίμια σὲ ἐξομολογούμενους) περιέχουν καὶ οἱ ἐπιστολὲς 188, 199 καὶ 217 πρὸς τὸν Ἀμφι-

* Π. Χρήστου, 'Ο Μ. Βασίλειος, 165, 171 καὶ ΕΠΕ τ. 1, 31 - 34.

λόγιο, Ἐπίσκοπο Ἰκονίου (ΒΕΠ 55, 202 - 208, 222 - 228 καὶ 254 - 259).

Ὁ Μ. Βασίλειος ὑπῆρξε καὶ σοφὸς *παιδαγωγός*. Πρῶτος ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τὸν ὀνομάζει «παιδαγωγὸ τῆς νεότητος» (Ἐπιτάφιος 81, ΕΠΕ 6, 268). Πράγματι στὴν πραγματεία του: «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων» θαυμάζει κανεὶς τὴν παιδαγωγικὴ σύνεση καὶ σοφία του. Οἱ παιδαγωγικὲς του ιδέες καὶ τὰ παιδαγωγικά του κείμενα ἔχουν περιληφθεῖ στὸ βιβλίο ποὺ ἐκκυκλοφόρησε πρόσφατα μὲ τὸν τίτλο: «Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Μ. Βασιλείου» Γι' αὐτὸν οἱ βασικὲς ἀρχὲς ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν οἰκογενειακὴ γαλήνη καὶ εὐτυχία, εἶναι ἡ ἡρεμὴ συμπεριφορὰ τῶν γονέων καὶ τὸ ταπεινὸ τους φρόνημα: «*Πραότης τρόπου καὶ καρδίας ταπεινώσις*» (ΕΠΕ 8, 370). Κατὰ τὸν σοφὸ Ἱεράρχη ὁ γονιὸς (καὶ ὁ ἐκπαιδευτικὸς) πρέπει νὰ εἶναι *ἐμπειρος καὶ μακρόθυμος* (ἀνεκτικὸς, μεγαλόκαρδος). Θὰ παιδαγωγεῖ δὲ τοὺς ἐφήβους «*μὲ πατρικὴ εὐσπλαχνία καὶ μὲ ὀρθὲς παιδαγωγικὲς μεθόδους*» («Πατρικὴ μὲν εὐσπλαχνία, λόγῳ δὲ ἐπιστημονικῶς τὰ ἁμαρτήματα τῶν νέων ἐπανορθοῦσθαι») (ΕΠΕ 8, 256). Συνιστᾷ στοὺς Χριστιανοὺς νέους νὰ μελετοῦν τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνες συγγραφεῖς, ἰδιαίτερα ἐκείνους ποὺ ὑμνοῦν τὴν ἀρετὴ, ἡ ὁποία εἶναι «τὸ μόνο ἀθάνατο κτῆμα» (Πρὸς τοὺς νέους..., 5, ΜΓ 31, 569572 - ΕΠΕ 7, 322 - 324). Συγχρόνως ὅμως τοὺς προτρέπει νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ «τὰ ἀγκάθια», ἀπὸ τίς φαῦλες διηγήσεις ὀρισμένων ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν. Τὸ δρόμο αὐτό, ποὺ πρῶτος ἐχάραξε ὁ Μ. Βασίλειος, ἀκολου-

θεῖ ἔκτοτε ἡ Ἐκκλησία μας ἀπέναντι στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ παιδεία. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλλήνες σοφοὶ πίστευαν στὸ «*λόγος*» (στὸ λογικόν) ἀντίθετα οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς στηρίζονταν στὴν «*πίστις*».

Ὁ Μ. Βασίλειος ὑπῆρξε, τέλος, καὶ *κοινωνικὸς ἀναμορφωτής*. Ἡ μικρὴ πόλη τῆς Βασιλειάδας, ποὺ ἔκτισε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Καισάρειας, ὑπῆρξε τὸ πρῶτο στὴν ἱστορία *ὀργανωμένο* Ἰδρυμα Κοινωνικῆς Ἀντιλήψεως.

Στὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 378 ὁ μέγας Ἱεράρχης ἔχει τελειῶς ἐξαντληθεῖ. Μόλις διαδόθηκε ἡ εἶδηση ὅτι πλησιάζει τὸ τέλος του, συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ κατὰλυμά του πλήθη λαοῦ, ἀκόμη καὶ εἰδωλολάτρεις καὶ Ἑβραῖοι, ποὺ ἐκλαιγαν καὶ παρακαλοῦσαν τὸ Θεὸ νὰ κόψει ἀπὸ τὴ δική τους ζωὴ ἡμέρες καὶ νὰ τίς προσθέσει στὴ ζωὴ ἐκείνου ποὺ ὑπῆρξε «ὁ πατέρας τοῦ λαοῦ». Στὶς 31 Δεκεμβρίου 378 παρέδωσε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν 1 Ἰανουαρίου 379 ἐγίνε πάνδημη ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία. Ὁ μέγας ὅμως Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐξακολουθήσει μὲ τὸ παράδειγμά του, μὲ τοὺς ἀγῶνες του, μὲ τὰ βιβλία του, μὲ τὴ θεία Λειτουργία του νὰ ἐμπνέει, νὰ σοφίζει, νὰ φωτίζει, νὰ παρηγορεῖ καὶ νὰ οἰκοδομεῖ ποιμένες καὶ ποιμενόμενους σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ὁ φίλος του Γρηγόριος χαρακτηρίζει τὴν ὅλη του προσωπικότητα μὲ μιὰ φράση: «Ὁ λόγος σου ἦταν βροντὴ καὶ ἀστραπὴ ὁ βίος» (Μigne 38, 70 - 72).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΧΑΡΩΝΗΣ

τ. Ἐπόπτης (Γενικὸς Δ/ντῆς)

Μέσης Ἐκπαιδεύσεως

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

Με άφορμή την είδηση που δημοσιεύθηκε πρόσφατα στον καθημερινό τύπο και άφορούσε στην επίσπευση του θανάτου του 22χρονου Γάλλου τετραπληγικού Βενσάν Ύμπέρ, λόγω της ανίατης και βασανιστικής άσθενείας του, που προκάλεσε και τὸ σχετικό αίτημά του για θανάτωση με την βοήθεια της μητέρας του, ή κοινή γνώμη άσχολήθηκε για μιὰ ακόμη φορά, με τὸ πρόβλημα της εὐθανασίας και τις κοινωνικές τάσεις που έχουν άναπτυχθεί για την άντιμετώπισή του.

Ήξιζει, λοιπόν, νά άφιερώσουμε λίγες σκέψεις στο καίριο αυτό κοινωνικό ζήτημα, που κάτω από τις σημερινές ιατρικές, οίκογενειακές, οικονομικές συνθήκες και τις συναφείς παραμέτρους (κοινωνική πρόνοια, νοσοκομειακή ύποστήριξη, άνθρωπιστική παιδεία κ.λ.π.), διχάζουν κυριολεκτικά τις διατυπούμενες γνώμες.

Για την κατανόηση του ζητήματος της εὐθανασίας, είναι άνάγκη νά προηγηθεί ένα ξεκαθάρισμα, όσον άφορά στη φύση του ανθρώπου. "Αν δηλαδή δεχόμαστε τὸν άνθρωπο σάν ένα απλό βιολογικό δημιούργημα ή σάν μιὰ ένιαία ψυχοσωματική μονάδα με άυτότελή άξία και προορισμό, μετά την γέννησή του.

Μιὰ άλλη παράμετρος που θά βοηθήσει στην άντιμετώπιση της εὐθανασίας, είναι ή στάση που παίρνουμε στην έννοια του άτομικού δικαιώματος στην ζωή και τὸν θάνατο ενός προσώπου, υπό τὸ πρίσμα της νομικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Αὐτή ή στάση μᾶς οδηγεί άναπόφευ-

κτα στο έρώτημα: Είναι ή ζωή και ὁ θάνατος άντικείμενο έλευθέρως διαθέσεως και έπιλογής; "Ας σκεφθούμε ότι ή δημιουργία ενός ανθρώπου (ζωή) και τὸ τέλος αὐτοῦ (θάνατος) είναι γεγονότα που συντελούνται ανεξάρτητα από την θέληση του συγκεκριμένου προσώπου, τότε στο παραπάνω έρώτημα ή άπάντηση είναι άρνητική. Δέν μπορούμε δηλαδή νά διαθέσουμε κατὰ βούληση κάτι που ὁ Δημιουργός μᾶς έχάρισε, με διττό προορισμό, την βιολογική - σωματική άνάπτυξη και την ψυχική - πνευματική καλλιέργεια, «... ίνα άρτιος ή ὁ άνθρωπος».

Άντίθετα, ή φύση και ὁ έπίγειος προορισμός του κάθε ανθρώπου είναι νά προάγει την ζωή (παροχή δυνατοτήτων έπιβιώσεως με τούς καλύτερους δυνατούς τρόπους) και νά την προστατεύει από ποικίλες προσβολές, μεταξύ τών όποιων και οί διάφορες ασθένειες, σωματικές βλάβες κ.λ.π.

Στο πλαίσιο της προστασίας της ζωής, άμεση συμβολή παρέχεται από την άσκηση του ιατρικού λειτουργήματος. Χρησιμοποιούμε τὸν ὄρο «λειτούργημα», για νά υπογραμμίσουμε ότι με αὐτὸν μόνο μπορεί νά υλοποιηθεί ή άσκηση της ιατρικής κατὰ τὸν Ήποκρατικό Όρκο, σύμφωνα με τὸν όποίο, μεταξύ άλλων σπουδαίων ὁ ιατρός καλεΐται: «Νά μὴ δώσει ποτέ σέ κανένα, έστω και αν τὸ ζητήσει, θανατηφόρο φάρμακο, ούτε νά δώσει ποτέ τέτοια συμβουλή».

"Αν μεταφέρουμε την Ήποκρατική έντολή στην σύγχρονη πραγματικότη-

τα, ή ύποστηρικτική της υγείας και γενικότερα της ζωής, άποστολή του ίατρού είναι νά έξαντλήσει τά μέσα που του παρέχει σήμερα ή ίατρική έπιστήμη και βιοτεχνολογία, για νά θεραπεύσει τόν πάσχοντα άνθρωπο και νά τόν ανακουφίσει από τούς πόνους, που οί ποικίλες ασθένειες προκαλούν. Έτσι ο ίατρός μέ πλείστα όσα μέσα, έρχεται άρωγός στόν ανθρώπινο πόνο και προσπαθεί νά τόν απαλύνει.

Όμως, στην έξελικτική πορεία μιās θεραπείας και σέ καταστάσεις που ή υγεία ενός ανθρώπου έχει πλήρως έπιδεινωθεί και φαίνεται μη άναστρέψιμη πρός ένα ίκανοποιητικό θεραπευτικό αποτέλεσμα, έρχεται ή σύγχρονη προβληματική για τήν περαιτέρω στάση του ίατρού. Αύτή έξαρτάται όπωσδήποτε και από τίς οικονομικές δυνατότητες ενός ασθενούς, αλλά και τίς δυνατότητες του έκάστοτε συστήματος υγείας (νοσοκομεία έπαρκή, μονάδες έντατικής θεραπείας κ.ο.κ.). Στίς περιπτώσεις αυτές, ο ίατρός καλείται νά έξαντλήσει όλες τίς δυνατότητες που του παρέχονται και μακριά από όποιαδήποτε σκέψη ένεργητικής εύθανασίας (παροχή ούσιών που θα οδηγήσουν στόν θάνατο) νά συνεχίσει τήν ύποστηρικτική και αναλγητική άγωγή, που ένδεικνυται σέ κάθε περίπτωση, μη ύποκύπτοντας σέ αντίθετες άπαιτήσεις του ασθενούς και του περιβάλλοντός του. Άλλιώς, θα ύπάρχει συμμετοχή σέ μία άξιόποινη πράξη, σύμφωνα μέ τίς περισσότερες ισχύουσες νομοθεσίες, της συμμετοχής σέ αυτόκτονία, της ανθρωποκτονίας μέ συναίνεση, ή άλλης παρεμφερούς ποινικής όρολογίας.

Οί ύποστηρικτές του έπιτρεπτού της εύθανασίας, έστω και μέ όρους, που κατά περίπτωση μεταβάλλονται,

προβάλλουν τò έπιχείρημα ότι ή συμπόνοια και ή αγάπη πρός τόν ανιάτως πάσχοντα, νομιμοποιούν τήν άρνητική συμπεριφορά του ίατρού, που θα οδηγήσει στόν αναμενόμενο θάνατο, λύτρωση κατά τούς ίσχυρισμούς τους, άφου οί περαιτέρω προσπάθειες και πολυδάπανες είναι και στερούν ίσως τή δυνατότητα παροχής ίατρικών ύπηρεσιών, σέ άλλους κινδυνεύοντες ασθενείς.

Οί ίσχυρισμοί αυτοί δέν είναι δυνατόν νά γίνουν άποδεκτοί από τήν σύγχρονη προηγμένη κοινωνία, που έμφορεΐται από ανθρωπιστικές αξίες και διαθέτει πλείστους όσους οικονομικούς πόρους, που θα μπορούσαν παγκοσμίως νά άναπτύξουν ένα άποτελεσματικό σύστημα υγείας.

Άς άντιμετωπισθεί, άλλωστε, τò όλο θέμα σάν πρόκληση στην αλόγιστη εύάρεια της έποχής μας. Νά άναληφθεί προσπάθεια ώστε ο άνισομερώς κατανεμημένος πλούτος νά διοχετευθεί στην διεθνή άντιμετώπιση τών ζητημάτων της υγείας και της στηρίξεως ανιάτως πασχόντων.

Για όσους πιστεύουν στίς χριστιανικές αξίες, ή έντολή της αγάπης δέν έξαντλείται σέ μία έκφραση συμπόνοιας και διευκόλυνσης του πάσχοντος νά απέλθει του κόσμου τούτου μέ αξιοπρέπεια. Τί είναι όμως αξιοπρέπεια; Ίσως είναι, κυρίως, ο τρόπος που άντιμετωπίζει ο άνθρωπος τόν θάνατο. Πώς αισθάνεται ένας όταν φεύγει από τήν ζωή αύτή. Πώς αξιοποίησε τά αγαθά και τίς εύκαιρίες που του έδωσε ή βιοτή, όταν άπολάμβανε μέ υγεία τά όσα ή ζωή προσφέρει; Για ποιά λοιπόν αξιοπρέπεια μιλάμε; Άλλωστε ή έκκλησία μας έχει μεριμνήσει και για αύτήν τήν έσχατη ώρα της ζωής μας και δέεται «Χρι-

στιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά». Καὶ θὰ εἶναι ἀνεπαίσχυντα τὰ τέλη μας ὅταν δὲν θὰ αἰσχυρόμαστε γιὰ τὸν προηγούμενο βίο μας καὶ ὄχι ὅταν τὸ ἀναμενόμενο τέλος μας ἔχει σημαδευτεῖ ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὰ ἴχνη ποὺ φέρνει μιὰ βασανιστικὴ ἀρρώστεια.

Καὶ ἐδῶ πλέον, ἔχει θέση καὶ ἀποστολὴ τὸ ἄθλημα τῆς ἀγάπης, γιὰτὶ περὶ ἀθλήματος πρόκειται. Ἐδῶ κοστίζει ἢ μὲ θυσίεις συμπαράσταση στὸν ἀνθρώπινο πόνο τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς ζωῆς τοῦ πάσχοντος. Εἴμαστε πρόθυμοι νὰ ἀναλάβουμε τὸ ἄθλημα αὐτὸ καὶ τὸ συνεπαγόμενο κόστος; Ἀλλιῶς, οἱ περὶ εὐθανασίας ἀπόψεις, εἶναι ἀπλῶς ὑπεκφυγὴ καὶ ὑποκρισία.

Πέραν ὅμως ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ἄθλημα τῆς ἀγάπης, στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς εὐθανασίας, καίρια εἶναι καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Πολιτείας, καὶ μάλιστα σὲ παγκόσμια κλίμακα. Νὰ ὀργανωθοῦν εἰδικὰ ταμεῖα μὲ συγκεκριμένη ἀποστολὴ τὴν δημιουργία καὶ ὑποστήριξη νοσοκομειακῶν μονάδων ἐντατικῆς θεραπείας (ΜΕΘ) καὶ ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, μὲ παράλληλη ψυχολογικὴ βοήθεια καὶ κατάλληλη ἐνημέρωση τόσο τοῦ πάσχοντος, ὅσο καὶ τῶν συγγενῶν του. Βέβαια, ὅλες αὐτὲς οἱ μονάδες γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα, προϋποθέτουν ἀπασχόληση εἰδικευμένων προσώπων,

ποῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀπαραίτητες ἐπιστημονικὲς γνώσεις, πρέπει νὰ διαθέτουν ἰσχυρὸ πνευματικὸ-ἠθικὸ ὑπόβαθρο, ποῦ θὰ ἀντιμετωπίζουν τὸν ἀσθενὴ ὄχι σὰν ἀπρόσωπη μονάδα, ἀλλὰ σὰν ἀνεπανάληπτο πρόσωπο, ποῦ ἀντιμετωπίζει μὲ ὀδυνηρό, ἔστω, τρόπο τὰ συνακόλουθα τῆς φυσικῆς φθορᾶς καὶ χρειάζεται τὸν ΑΝΘΡΩΠΟ ποῦ θὰ τοῦ συμπαρασταθεῖ μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη.

Μιὰ συνεχὴς φροντίδα στὸν βαρεῖα ἄρρωστο, μὲ τὸ παραπάνω περιεχόμενο, μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ ἀνάνηψη, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὸ ποῦ λέμε «θαῦμα». Ἄλλωστε ἡ βιοποικιλότητα, μέρος τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος, διαθέτει χαρακτηριστικὰ καὶ δυνατότητες ποῦ εἶναι ἀκόμη ἀνεξερεύνητα καὶ ἐνῶ σὲ μιὰ δεδομένη περίπτωση ἀναμένουμε μὲ βεβαιότητα τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἐν τούτοις ἡ ζωὴ παραμένει μὲ τὶς ἐκδηλώσεις της ποῦ πρὶν λίγο εἶχαν φθάσει σὲ σημεῖο ἐξαφανίσεως.

Ἐχοντας λοιπὸν τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι ἓνα ἀνυπέρβλητο δῶρο, ποῦ μᾶς ἔχει δοθεῖ γιὰ νὰ τὸ διατηρήσουμε καὶ νὰ τὸ ἀξιοποιήσουμε μὲ ὅλες τὶς ὑπάρχουσες δυνατότητες, θὰ ἦταν προσβολὴ, ἀσέβεια καὶ ἀγνωμοσύνη πρὸς τὸν Δημιουργό της, κάθε ἐνέργεια ποῦ θὰ ἔτεινε στὴν κατάργησή της.

Ι. Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

Ο ΑΠΑΞ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΔΙΣ ΑΠΟΘΝΗΣΚΕΙ Ο ΔΙΣ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΑΠΑΞ ΑΠΟΘΝΗΣΚΕΙ

Α'

Ὁ μεγάλος Γερμανὸς ποιητής, ὁ Γκαί-τε, ἔχει πεῖ ὅτι: «Ἡ ζωὴ εἶναι ἀγαθὸν πολυτιμότεον». Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο: «Ἡ ζωὴ εἶναι ὁμορφὴ, ὅποιαδήποτε κι ἂν εἶναι». Ἕνας ἄλλος διανοούμενος, εἶπε πῶς: «Ἡ ζωὴ εἴτε εὐτυχισμένη, εἴτε δυστυχισμένη, εἴτε τυχερὴ εἴτε ἀτυχὴ, εἶναι τὸ μόνο ἀγαθὸ πὺν ἔχει ὁ ἄνθρωπος, κι αὐτὸς πὺν δὲν ἀγπάει τὴ ζωὴ, εἶναι ἀνάξιος νὰ ζῇ».

Οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι συνήθιζαν νὰ λένε: «Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς δούλεται θνήσκειν». Ὅταν πλησιάσῃ ὁ θάνατος, κανεὶς δὲν θέλει νὰ πεθάνῃ! Πράγματι, ὁ πόθος καὶ ἡ δίψα γιὰ τὴν ζωὴ εἶναι φαινόμενο πανανθρώπινο. Ἡ ζωὴ εἶναι γλυκειά, ἀκόμη καὶ μέσα στὶς μεγαλύτερες δυσκολίες καὶ τὰ βάσανα. Τὸν θάνατο, πὺν εἶναι ἓνα γεγονός βέβαιο καὶ καθημερινό, καὶ τόσο συνηθισμένο ποτὲ δὲν τὸν ἀποδέχεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ἀποστρέφεται, τὸν θεωρεῖ ὡς τὸν «ἐσχατὸν ἐχθρόν»! Ὁ πολὺς Ντοστογιεύσκυ ἐκφράζοντας τὰ αἰσθήματα τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὸν θάνατο ἔλεγε ἐπιγραμματικά: «Κανένας πόνος τῆς ζωῆς, δὲν εἶναι τόσο βαθύς, πὺν νὰ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν θάνατο, αὐτὸν τὸν αἰώνιο ἀνταγωνιστὴ της»!

Ὅπως ἐλέχθη προηγουμένως ὁ θάνατος ἀπὸ τότε πὺν πρωτοεμφανίστηκε μὲ τὸν φόνο τοῦ Ἀβελ, ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του τὸν Κάιν, αἰῶνες τώρα, εἶναι γεγονὸς συνηθισμένο, ἀφοῦ οἱ γενεές τῶν ἀνθρώπων ἐρχονται καὶ φεύγουν, γιὰ νὰ τὶς διαδεχθοῦν ἄλλες καὶ αὐτὲς ἄλλες καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὅμως, δύο ἀνθρώπων οἱ καρδιὲς συντα-

ράχθηκαν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι τοῦ θανάτου: Τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας, πὺν πρῶτοι ὠδήγησαν στὸν τάφο τὸ ἀδικοχαμένο παιδί τους τὸν Ἀβελ, πὺν ἦταν καὶ ὁ ἀγαθότερος. Ὁ πόθος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας συντρίβεται...! Ἡ θλίψη κυριεύει τὶς ψυχές τους. Ἐρχεται ὁμως ἡ παρηγοριὰ ἀπὸ τὸν καλὸν Θεόν. Ἡ Εὐὰ συλλαβοῦσα «ἐτεκεν υἱὸν καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σὴθ, λέγουσα. ἐξανέστησε γάρ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Ἀβελ, ὃν ἀπέκτεινε Κάιν», λέγει ἡ Π. Διαθήκη! Τὸν Σὴθ καὶ τὸν Κάιν ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐὰ ἐδλεπαν σὰν προέκτασι τοῦ ἑαυτοῦ τους... Αὐτὸ δὲ συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἴδου τὶ λέγει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος: «Μεγίστη γάρ ἦν παραμυθία τῆς θνητότητος ἐπεισελθούσης ἡ τῶν παίδων διαδοχή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεός, εὐθέως καὶ ἐξ ἀρχῆς τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπιτιμήσεως ὑποτεμνόμενος καὶ τοῦ θανάτου τὸ φοβερὸν προσωπεῖον περιαιρῶν, τὴν τῶν παίδων διαδοχὴν ἐχαρίσατο, ὡς ἂν εἶποι τις, εἰκόνα ἀναστάσεως ἐντεῦθεν ὑποφαίνων καὶ ἀντὶ τῶν πιπτόντων ἐτέρους ἀνίστασθαι οἰκονομῶν»². Ἦτοι: «Ἦταν πάρα πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ ἡ διαδοχὴ τῶν παιδιῶν, μιὰ καὶ εἰσῆλθε στὸ ἀνθρώπινο γένος ἡ θνητότητα. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἀμέσως καὶ ἐξ ἀρχῆς, καταπραΰνοντας τὴν σκληρότητα τῆς τιμωρίας καὶ ἀφαιρῶντας τὸ φοβερὸ προσωπεῖο τοῦ θανάτου, ἐχάρισε τὴν διαδοχὴ τῶν παιδιῶν, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, φανερῶνοντας κάπως ἀπὸ αὐτὸ τὴν εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως καὶ οἰκονόμησε ἔτσι τὰ πράγματα,

ὥστε στή θέση αὐτῶν ποὺ πεθαίνουν, νὰ γεν-
νοῦνται καὶ ἀνασταίνονται ἄλλοι».

Ἡ μεγάλη ἀλήθεια εἶναι ὅτι μὲ τὴν πτῶ-
σιν τῶν πρωτοπλάστων εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀν-
θρώπινο γένος ἡ θνητότητα. Ἡ θνητό-
τητα αὕτη ποὺ ἐκληρονομήσαμε ἀπὸ τὸν
προπάτορα ΔΕΝ εἶναι ΜΙΑ. Ὁ Ἀδὰμ καὶ
ἡ Εὐὰ ὑπέστησαν ΔΥΟ θανάτους καὶ ὄχι
ΕΝΑ θάνατον. Προηγήθηκεν ὁ πνευματι-
κὸς θάνατος, καὶ ἀκολούθησεν ὁ σωματι-
κὸς θάνατος. Ἀμέσως μόλις ἔφαγαν ἀπὸ
τὸν ἀπηγορευμένο καρπὸν, ἐπραγματο-
ποιήθηκε ἡ αὐστηρὴ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ποὺ
τοὺς εἶχε προειδοποιήσει, μὲ ἀπόλυτη σα-
φήνεια. Τοὺς εἶχε πεῖ: «**Ἀπὸ παντὸς ξύλου
τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ θρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ
τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονη-
ρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. ἢ δ' ἂν ἡμέρα
φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε**»³.

Ἡ ἀπειλὴ ἦταν σαφής. Τὴν ἴδια μέρα
ποὺ θὰ παραδῆτε τὴν ἐντολήν μου θὰ ἀπο-
θάνετε! Τὴν ἴδια ἡμέρα! Ὅμως ὅλοι ξέρου-
με ὅτι ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ἔζησαν μετὰ τὴν
ἐξωση πάρα πολλὰ χρόνια καὶ ἐγέννησαν
πολλοὺς ἀπογόνους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κάιν
καὶ τὸν Ἀβελ⁴. Τί συμβαίνει; Ψεύδεται ἡ
Γραφή; Ἀπαγε τῆς βλασφημίας! Τὴν ἴδια
ἡμέρα τῆς παραδόσεως ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ
ἀπέθαναν. Ἀπέθαναν, κατὰ τὴν ψυχὴν. Ὁ
θάνατος τῆς ψυχῆς τῶν ἦταν ἡ ἀποξένωσις
ἀπὸ τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὁ πνευματικὸς
θάνατος προηγήθη καὶ ἀκολούθησεν ὥστε-
ρα ἀπὸ χρόνια καὶ ὁ σωματικὸς θάνατος. Τὴν
μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν, μᾶς τὴν δίνει μὲ
τὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ τρόπου καὶ λόγον
ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος, ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Ἀδὰμ ὁπότεν ἔφαγεν εὐθὺς ἀπέθα-
νε κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ ὥστερα ἀπὸ ἑνεα-
κοσίους τριάκοντα χρόνους ἀπέθανε καὶ
κατὰ τὸ σῶμα. Ὅτι καθὼς ὁ θάνατος τοῦ
κορμίου εἶναι ἡ ἀναχώρησις τῆς ψυχῆς ἀπὸ
τοῦ σῶμα, ἐτὶ καὶ ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς εἶ-
ναι ἡ ἀναχώρησις τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ποὺ τὸν ἔπλασε»⁵. Τὸ
τί σημαίνει νὰ στερηθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώ-
που τῆς Θεῖαν Χάριν, μᾶς τὸ λέγει μὲ ἀρι-

στο τρόπο ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Ἴδου τί
λέγει:

«*Τοῦτο γὰρ πάντων αἴτιον ἀγαθῶν, τὸ
παραμένειν ἡμῖν αἰετὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύ-
ματος. αὕτη γὰρ πρὸς ἅπαντα ἡμᾶς ὁδη-
γεῖ, ὥσπερ οὖν ὅταν ἀποπτή ἡμῶν, ἀπόλ-
λυσιν ἡμᾶς καὶ ἐρήμους ποιεῖ*»⁶. Δηλαδή.
«Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν ἀγαθῶν, τὸ
νὰ παραμένει πάντοτε μαζί μας ἡ χάρις τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος. Γιατὶ αὕτη μᾶς ὁδηγεῖ
σὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅπως ἐπίσης, ὅταν ἀπο-
μακρυνθῇ ἀπὸ κοντὰ μας καταστρεφόμα-
στε καὶ καταντᾶμε ἐρημοί».

Ἡ στέρησις τῆς θείας Χάριτος ἀπὸ τοὺς
πρωτοπλάστους, ἐδάρυνε καὶ τοὺς ἀπογό-
νους τῶν. Ἐπέρασε σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο
γένος! Ἡ ἁμαρτία, αὐτὸ τὸ προπατορικὸ
ἁμάρτημα, ἐζύμωσε τὴν ζωὴν ὅλων τῶν
ἀνθρώπων καὶ ὅπως γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν
Π. Διαθήκην ἐξαχρειώθηκε τόσο πολὺ τὸ
ἀνθρώπινο γένος, ὥστε ὁ κατακλυσμὸς ἦταν
ἀναπόδραστο μέσον γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς
ταλαίπωρης γῆς ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σαπί-
λα! «Ἰδὼν Κύριος ὁ Θεός, ὅτι ἐπληθύνθη-
σαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς Γῆς...
Εἶπεν ὁ Θεός. Ἀπαλείψω τὸν ἄνθρωπον,
ὃν ἐποίησα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἀπὸ
ἀνθρώπου ἕως κτήνους... ὅτι μετεμελήθην
ὅτι ἐποίησα αὐτούς»⁷.

Ὅμως, καὶ ὁ Νῶε ἀπόγονος τοῦ Ἀδὰμ
ἦταν. Ἡ ζωὴ συνεχίσθηκε μὲ νέες γενεὲς
ἀνθρώπων ἀπογόνων τοῦ Ἀδὰμ, βεβαρυ-
μένων μὲ τὸ δάρος τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρ-
τήματος. Καὶ μετὰ τὸν δίκαιον Νῶε ἡ ἁμαρ-
τία ἐμόλυνε τόσο πολὺ τὸ ἀνθρώπινο γέ-
νος, ὥστε σὲ μερικὲς περιόδους ἰδιαιτέρως
νὰ συμβαίνει αὐτὸ ποὺ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστο-
μος διατυπώνει, μὲ δυσάρεστη ἐκκληξί, λέ-
γοντας:

«Εἰς ὅσην θηριωδίαν τὸ τῶν ἀνθρώπων
γένος ἐξεδακχεύθη». Σὲ πόση θηριωδία
κατάντησε τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἀπὸ τὴν
μέθη τῆς ἁμαρτίας!⁸.

Ενῶ ὁ Μ. Βασίλειος ὑπογραμμίζει ἐπι-
γραμματικῶς:

«Ἡ ἁμαρτία ἄλλαξε τὴν τάξιν τῆς φύ-

σεως, αποξενώνει από τον Θεόν, εξοικιώνει με τον διάβολον, είναι ή αιτία πολλών συμφορών, οδηγεί στον πυθμένα του "Αδη, και στον θάνατο της αθάνατης ψυχής»⁹. Και διά να μη γίνει ή αποξένωση αυτή από τον Θεόν *άθάνατη*, από την αρχή οίκονόμησεν ό πάνσοφος Θεός την διακοπήν της πρόσκαιρης ζωής με τον θάνατον του ανθρώπου, και την αναγέννησίν του διά του νέου 'Αδάμ του Κυρίου μας 'Ιησού Χριστού. Είπε τότε εις τον 'Αδάμ, μετά την παρακοήν: «'Εν ιδρώτι του προσώπου σου φαγή τον άρτον σου έως του αποστρέψαι σε εις την γην, έξ ής έλήφθης, *οτι γη εί και εις γην άπελεύσει*»¹⁰. Τό προπατορικό άμάρτημα πού βαρύνει κάθε απόγονο του 'Αδάμ δορυφορείται από δύο θλιβερές και τρομερές συνέπειες: 'Αφ' ενός, από την στέρησιν της ψυχής από την Χάριν του 'Αγίου Πνεύματος. Αυτό είναι ό πρῶτος θάνατος, ό πνευματικός. 'Αφ' έτέρου, από τον θάνατον του σώματος πού ακολουθεί άναγκάως τον θάνατο της ψυχής. Αυτός είναι ό δεύτερος θάνατος. 'Ο άναγκαίος θάνατος, πού επιβάλλεται *«ίνα μη τό κακόν άθάνατον γένηται»*. Λέγει ή σχετική ευχή της έκκλησίας μας: *«Και διά τούτο, ίνα μη τό κακόν άθάνατον γένηται, φιλανθρώπως κελύσας την κρᾶσιν και μίξιν ταύτην, και τον άρρηκτον σου τούτον δεσμόν, ως Θεός τών πατέρων ήμῶν, τῷ θείῳ δουλήματι αποτέμνεσθαι και διαλύεσθαι. Ωστε την μέν ψυχήν έκείσε χωρεΐν, ένθα και τό είναι προσελάβετο, μέχρι της κοινής αναστάσεως, τό δέ σῶμα εις τά έξ ὧν συνετέθη αναλύεσθαι»*¹¹. Έγεννήθηκε μιὰ φορά από τους ανθρώπους γονεΐς του. Έγεννήθηκε σαρκικῶς. Αποθνήσκει ὅμως δύο φορές. Ένα θάνατον πνευματικόν και ένα σαρκικόν. Ίδου λοιπόν, ὅτι πράγματι ό άπαξ γεννηθείς, δις αποθνήσκει!.

Β'

Είς τό δεύτερο μέρος του τίτλου του άρθρου τούτου γράφεται και τό:

«'Ο δις γεννηθείς άπαξ αποθνήσκει». Ναί. Δηλώνεται έτσι, ὅτι υπάρχει και δέυ-

τερη γέννηση, πού ὅταν ακολουθήσει την πρώτην και πραγματοποιηθεΐ, περιορίζει σε ένα τον θάνατον.

Οί αρχαίοι μας πρόγονοι με τον σπερματικόν λόγον είχαν μελετήσει ὅλα τὰ μεγάλα θέματα της ζωής. Και ἄλλα μέν τὰ ερεύνησαν εις βάθος και τὰ εξήγησαν. Ἄλλα ὅμως ήταν αδύνατον νὰ τὰ προσπελάσουν με την ανθρώπινην διάνοιαν.

Ἐπίστευαν οί πιό ανεπτυγμένοι από τους αρχαίους Ἕλληνες εις την άθανασίαν της ψυχής. Ὁ Σωκράτης έδίδασκεν ὅτι: «Ἡ ψυχή του ανθρώπου περισσότερο από κάθε ἄλλο από τὰ ανθρώπινα μετέχει του θείου». Και ό μαθητής του ό Πλάτων έλεγε πῶς «'Όταν έλθῃ ό θάνατος στον άνθρωπο, τό θνητό του μέρος πεθαίνει, ένῶ τό άθάνατο σώο και αδιάφθορο φεύγει, ξεφεύγοντας από τον θάνατο. Ἡ ψυχή περισσότερο απ' ὅλα είναι άθάνατη και άφθορη».

Ὁ σπερματικός λόγος ὅμως, πού τόσο ανέπτυξαν, δέν ήμπορούσε νὰ συλλάβῃ έννοιες ύψηλές, ὅπως ή αναγέννηση του ανθρώπου, με την έλευση και ένσάρκωση του Κυρίου μας. Διότι τό γεγονός αυτό τό σωτήριον, ή Πρόνοια του Θεοῦ είχε κρατήσει «μυστήριον χρόνοις αιώνοις σεοιγημένον». Έν τούτοις, δέν ήθελαν νὰ πιστεύουν πῶς με τον θάνατο ὅλα τελειώνουν και τίποτε δέν υπάρχει ὕστερα από αυτόν. Ἐτσι έπλασαν μύθους θέλοντας με αυτούς νὰ δείξουν πῶς ήμπορεΐ ή ζωή πεθαίνοντας νὰ ξαναζήσῃ! Ἀκοῦστε ένα τέτοιον, από την Μυθολογίαν.

Πρόκειται για τον μύθον του Φοίνικα! Ὁ φοίνικας ένομιζέτο ὅτι ήταν ένας μέγας αετός. Ὅτι έξῴσε, λέει, 500 χρόνια. Ὅταν αισθανόταν ὅτι προσεγγίζει τό τέλος του, κατασκεύαζε μιὰ φωληά, από ξύλα άρωματικά. Ὅταν αυτή ή φωληά άνεφλέγετο, από τίς ακτίνες του Ἡλίου, έκαιετο και ό αετός. Από την στάχτην του ὅμως έγεννᾶτο ἄλλος φοίνικας, ό ὁποῖος πρῶτο μέλημα είχε νὰ μεταφέρει την τέφραν (την στάχτη) του πεθαμένου πατέρα του εις τον ναόν του Ἡλίου πού εύρισκόταν στήν Ἡλιούπολη. Από τους Ἕλληνες ό μύθος

ἐπέραςε καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς, ἔχουν γράψει γιὰ τὸν μῦθον τοῦτον, γιατί συμβολίζει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς.

Αὐτὴν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μὲ μύθους προσπαθοῦσαν νὰ συντηρήσουν, ὁ Θεὸς μὲ συγκεκριμένο τρόπο ἀπεκάλυψε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἔτσι, στὴν Γένεσιν ὁ Μωϋσῆς παρουσιάζει τὴν ἐξῆς διακήρυξιν τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἀδάμ καὶ τῶν ἀπογόνων του. Λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν, ποὺ ἀπεπλάνησε τὴν Εὐαν καὶ τὸν Ἀδάμ:

«Ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτὸς (ὁ ἀπόγονος αὐτῆς) σοὺ τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν»¹².

Δηλαδή. Ἐχθραν θὰ ἀναπτύξω ὄφι (ποὺ εἶσαι ὑπηρετὴς καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ Διαβόλου) μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς γυναίκας ποὺ ἐξηπάτησες. Ἐχθραν καὶ μεταξὺ τοῦ ἀπογόνου σου καὶ τοῦ ἀπογόνου αὐτῆς (ποὺ θὰ γεννηθῇ ἀπὸ τὴν Παναγίαν). Αὐτὸς θὰ σὲ συντρίψῃ καὶ θὰ σὲ ἐξαφανίσῃ. Ἐσὺ θὰ κεντήσῃς τὴν πτέρναν του. Δηλαδή θὰ μείνῃ γιὰ λίγο στὸν σταυρὸ καὶ τὸν τάφο. Διότι θὰ ἀναστηθῇ ἐνδοξος καὶ τροπαιοῦχος!

Αὐτὴ ἡ μεγάλη ἐλπίδα συντηρήθηκε διὰ μέσου τῶν αἰώνων στὸν περιούσιο λαὸν τοῦ Θεοῦ μὲ πολλὰς προφητεῖες καὶ κυρίως τοῦ Ἡσαΐου ποὺ ἔζησε 700 περίπου χρόνια πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου.

Ἔτσι, ὁ «ἐκτὸς ἁμαρτίας ὑπάρχων Ἰησοῦς Χριστός», τὸ δεῦτερον Πρόσωπον τῆς Ἀγίας Τριάδος, δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔγινεν ἄνθρωπος, ἵνα Θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται. Ἐγινεν ἄνθρωπος, ὁ δεύτερος Ἀδάμ διὰ νὰ ἀναγεννήσῃ τὸν πρῶτον Ἀδάμ καὶ ὅλους τοὺς ἀπογόνους του, τοὺς πρὸ Χριστοῦ καὶ τοὺς μετὰ Χριστόν, εἰς νέον ἄνθρωπον «τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα»!

Ἀναγέννησις σημαίνει νέα γέννησις! Πῶς γίνεται τοῦτο;

Ἐδῶ ἀξίζει νὰ ἀκούσουμε τὸν διάλογον ποὺ ἔκανεν ὁ Κύριος μὲ τὸν Νικόδημον. Πρόκειται γιὰ τὸν Νικόδημον, γνωστὸν ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ἀποκαθλώσεως καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου, ποὺ ἔκανε μὲ τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ἀρεμαθέας. Τὸν διάλογον αὐτὸν τὸν διέσωσεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Οἱ ἐρμηνευταὶ λέγουν πῶς εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἑνδεκα διαλόγους ποὺ σὲ διάφορες περιστάσεις ἔκανεν ὁ Κύριος καὶ ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τεμάχια τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸν παραθέτω ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ αἰμνηστοῦ Τρεμπέλα¹³.

«Ἦτο δὲ κάποιος ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν Φαρισαίων, ποὺ ἐλέγετο Νικόδημος, μέλος τοῦ συνεδρίου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀρχὼν τῶν Ἰουδαίων. Οὗτος, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ σχόλια καὶ τὴν δυσμένειαν τῶν συναδέλφων του, ἦλθε νύκτα πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ τοῦ εἶπε. Διδάσκαλε, καὶ ἐγὼ καὶ μερικοὶ ἄλλοι συνάδελφοί μου εἰξεύρομεν ὅτι ἦλθες ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀπεσταλμένος καὶ φωτισμένος διδάσκαλος. Τὸ καταλαβαίνω μὲν δὲ αὐτό, διότι κανεῖς δὲν ἡμπορεῖ νὰ κάνῃ τὰ θαύματα, ποὺ κάνεις σύ, ἐὰν δὲν εἶναι ὁ Θεὸς μαζί του. Δίδαξέ μας λοιπόν, περὶ τοῦ πῶς θὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ τοῦ εἶπε: Ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σὲ διαβεβαιώνω, ὅτι ἐὰν κανεῖς δὲν γεννηθῇ ἀπὸ ἐπάνω, δηλαδή ἀπὸ τὸν οὐρανόν, δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος. Πῶς ἡμπορεῖ νὰ γεννηθῇ πάλιν ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἔχῃ πλέον γηράσει; Μήπως ἡμπορεῖ νὰ ἔμβῃ διὰ δευτέραν φοράν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του καὶ νὰ ξαναγεννηθῇ;

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Ἀληθῶς, ἀληθῶς σοῦ λέγω, ὅτι, ἐὰν δὲν γεννηθῇ κανεῖς πνευματικῶς ἀπὸ τὸ νερὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀοράτως διὰ τοῦ νεροῦ τούτου ἐνεργεῖ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Κάθε τι πού ἔχει γεννηθῇ μὲ φυσικὴν γέννησιν ἀπὸ τὴν σάρκα, εἶναι καὶ αὐτὸ σαρκικὸν καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην βασιλείαν. Καὶ ἐκεῖνο πού ἔχει γεννηθῇ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὑπαρξὶς πνευματικὴ, καὶ αὕτῃ θὰ ἀπολάβῃ τὴν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Μὴν ἀπορήσης, δι' ὅ,τι σοῦ εἶπα. Πρέπει σεῖς ὅλοι νὰ γεννηθῆτε ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Ὁ ἄνεμος πνέει ὅπου θέλει καὶ ἀκούεις τὴν βοήν του, ἀλλὰ δὲν εἰξεύρεις ἀπὸ ποῦ ἀκριβῶς ἐξεκίνησε καὶ ποῦ θὰ σταματήσει. Ἔτσι γίνεται καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον, πού ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ τρόπος τῆς ἀναγεννήσεώς του μένει μυστηριώδης, ἡ ἐπενέργεια ὅμως τοῦ Πνεύματος εἶναι δραστικὴ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς γίνεται φανερόν».

Ὡστε ὑπάρχει νέα γέννησις, ὄχι ὅμως σαρκική. Εἶναι γέννησις πνευματικὴ. Ἄς προσέξουμε τὴν φράσιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Νικόδημον:

«Πρέπει σεῖς ὅλοι νὰ γεννηθῆτε ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος!» Καὶ ἐννοεῖ μὲ αὐτὸ ὄχι μόνον τὸν Νικόδημον, τοὺς συναδέλφους του καὶ τοὺς Ἰουδαίους. Ἐννοεῖ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνεξαίρετως πρέπει νὰ γεννηθοῦν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. *Γιατί; Διότι κάθε τι σαρκικόν, δηλαδὴ κάθε ἄνθρωπος πού γεννιέται ἀπὸ γυναῖκα μητέρα, δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ νέα αὕτῃ γέννησις διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πραγματοποιεῖται μὲ τὸ μυστήριον τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος!* Ἐδῶ νὰ κάνουμε μὴν παρένθεσις καὶ θὰ ἐπανέλθουμε. Διότι ἀμέσως γεννᾶται ἡ ἀπορία. Καλὰ μὲ τοὺς μετὰ Χριστόν, πού ἔχουν τὸ προνόμιον νὰ βαπτισθῶν. Τί θὰ συμβῇ μὲ τοὺς πρὸ Χριστοῦ, πού ὅλοι ἀπέθαναν ἀβάπτιστοι;

Ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἱκανοποιητικὴν μᾶς δίνει ὁ Μ. Βασίλειος μὲ τὴν δογματικὴν ἀλήθειαν τῆς Ἐκκλησίας μας, πού μᾶς τὴν ἐκφράζει μὲ τὴν εὐχὴν τῆς ἀνα-

φορᾶς εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν του, ὅπου ἀκούμε τὰ ἑξῆς:

«... Καὶ καθαρίσας ἡμᾶς ἐν ὕδατι, καὶ ἀγιάσας τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα τῷ θανάτῳ, ἐν ᾧ κατεχόμεθα πεπραμένοι ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν Ἄδην, ἵνα πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ πάντα ἔλυσεν τὰς ὁδύνας τοῦ θανάτου. Καὶ ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὁδοποιήσας πᾶσιν σαρκὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν...». Ἔτσι διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἔζησαν ἐν σαρκὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Κυρίου ἀβάπτιστοι, δέσμοι τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, ἀνέζησαν πνευματικῶς μὲ τὴν κάθοδον τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἄδην, ὅσοι φυσικὰ ἐπίστευσαν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας του, καὶ ἀναμένουν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς λαμπρᾶς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου νὰ ἀναστηθῶν καὶ αὐτοὶ σωματικῶς, ὅπως καὶ οἱ μετὰ Χριστόν.

Ἐδῶ κλείνει ἡ παρένθεσις καὶ ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ θέμα τοῦ βαπτίσματος.

(Συνεχίζεται)

ΦΙΛΟΛΑΟΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Δρ. Ν. Δικηγόρος

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Γένεσις, Κεφ. δ', 25.
2. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Εἰς Γένεσιν, Ὁμιλία ΙΗ' 4, ΕΠΕ 2,518 καὶ εἰς Β. Χαράνη, Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Ἰ. Χρυσοστόμου (1996), Τόμ. Δ' σελ. 477.
3. Γένεσις, Κεφ. 6' 16-17.
4. Γένεσις, Κεφ. ε' 3-5.
5. Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Μέρους Α' Λόγ. 1,2. "Ἀπαντα σελ. 30, Ν. Βασιλειάδης, «Τὸ Μυστήριον τοῦ Θανάτου» (1986), σελ. 68.
6. Ἰ. Χρυσοστόμου, Εἰς Ἐβρ. Ὁμιλ. ΛΔ' 2, ΕΠΕ 25,382, Χαράνης ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 670.
7. Γένεσις, Κεφ. ΣΤ' 5,7.
8. Ἰ. Χρυσοστόμου, Εἰς Ματθ. Ὁμιλ. ΞΑ' 3, ΕΠΕ 11,432, Χαράνης, ἐνθ' ἄνωτ. Τόμ. Α' 516.
9. Β. Χαράνης, Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Μεγ. Βασιλείου (2002), Τόμ. Α' 39.
10. Γένεσις, Κεφ. γ' 19.
11. Εὐχολόγιον, Νεκρώσιμος Ἀκολουθία εἰς κοσμικοὺς, Ἀρχιερατικὴ Εὐχή.
12. Γένεσις, Κεφ. Γ' 15.
13. Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάν. (γ' 1-8), σελ. 104 ἐπ.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ DNA

Τὴν Φιλοσοφία ἀνέκαθεν ἀπησχόλησαν τὰ βασικά μεταφυσικά προβλήματα: Ποιὰ εἶναι ἡ αἰτία καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου. Ποιὰ ἡ αἰτία, τὸ νόημα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ἀραγε, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα πράγματα καὶ πρόσωπα συλλαμβάνουν οἱ πέντε αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πρόσωπα ἢ πράγματα, ἄλλος κόσμος, ποὺ δὲν τὰ συλλαμβάνει καμμία ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις μας;

Ἡ ἐννοια τοῦ Θεοῦ μπῆκε πολὺ λογικά στὴ θέση τῆς αἰτίας: «Πᾶς οἶκος κατασκευάζεται ὑπὸ τίνος, ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας Θεός». Ἐπίσης πολὺ λογικά μπῆκε καὶ ἡ ἀποψὶς ὅτι τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὀλοκληρώνεται ἂν δὲν παραδεχθῇ κανεὶς ὅτι ἡ ὑπαρξὴ μας παρατείνεται καὶ μετὰ τὸν σωματικὸ θάνατο: «Ἀπόκειται πᾶσιν ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν καὶ μετὰ τοῦτο κρίσις».

Ἄλλο πρᾶγμα ὅμως εἶναι ἡ λογικότητα τῶν προτάσεων αὐτῶν καὶ ἄλλο ἡ **ἀπόδειξη** τῆς ἀλήθειας τους μὲ τρόπο ποὺ νὰ μὴν ἀφήνει δυνατότητα ἀντιρρήσεως, ἔτσι ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ φέρει ἀντίρρηση π.χ. στὴν πρόταση ὅτι δύο καὶ τρία κάνουν πέντε. Τέτοια λογικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὶς παραπάνω προτάσεις δὲν μπόρεσε νὰ διαμορφώσει ἡ Φιλοσοφία.

Ἡμῶν τῶν χριστιανῶν ἡ πίστις δὲν προῆλθε ἀπὸ λογικὲς ἢ ἐπιστημονι-

κὲς σκέψεις ἀλλὰ ἀπὸ τὴν **ἀποκάλυψη** τῆς Ἀλήθειας, ὅπως αὕτη περιέχεται στὴν Καινὴ Διαθήκη, τὴν ὁποία διαβάζοντας ὁ ὅλος ψυχικὸς μας κόσμος, λογικὴ, διαίσθησις, ἐνόρασις καὶ συναίσθημα, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι «πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος».

Στὴν προσπάθεια ὅμως νὰ διαδοθῇ ἡ πίστις αὕτη καὶ νὰ ἀγκαλιάσει ὅλον τὸν κόσμο ἀναπτύχθηκε ἕνας κλάδος τῆς χριστιανικῆς διανοήσεως ποὺ λέγεται Ἀπολογητικὴ. Ἡ χριστιανικὴ αὕτη ἐπιστήμη ἢ μάλλον προσπάθεια, ἐπιστρατεύει κάθε δυνατό ἐπιχείρημα γιὰ νὰ πείσῃ τὸν ἀμφιβάλλοντα. Καὶ στὴν προσπάθειά της αὕτην βοήθησε πολλοὺς νὰ στεριωθοῦν στὴν πίστη ἀλλὰ πῆρε καὶ κάποιους λαθεμένους δρόμους. Ἀνεφέρετο πολὺ στὰ φαινόμενα ἐκεῖνα τῆς φύσεως καὶ ἰδίως τὰ βιολογικά, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν ἀκόμη ἐξηγηθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη. Καὶ ἔδω-σε πρὸς τοὺς ἔξω τὴν (ἐσφαλμένη) ἐντύπωση ὅτι ὁ λόγος ὑπάρξεως τῆς Θρησκείας εἶναι νὰ δίνει μιὰ ἐξήγηση στὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὅπου δὲν ἔχει δοθῇ ἐπιστημονικὴ ἐξήγηση. Ὅποτε κάθε πρόοδος τῆς Ἐπιστήμης ἦταν καὶ μιὰ ἥττα τῆς Θρησκείας. Τὴν ἐσφαλμένη αὕτην ἀντίληψή τους γιὰ τὸν ρόλο τῆς Θρησκείας διάφοροι διανοούμενοι τῆς Δύσεως τὴν ὀνόμασαν the God of the gap ποὺ σημαίνει «ὁ Θεὸς τοῦ ἐλλείμματος» δηλαδὴ τοῦ ἐλλείμματος τῶν ἀνακαλύψεων τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Ἡ πραγματικότητα εἶναι ὅτι ἡ χριστιανικὴ Μεταφυσικὴ θεωρεῖ τὸν πάνσοφο Δημιουργὸ πηγὴ καὶ αἰτία ὅλων τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου εἴτε αὐτὰ ἔχουν ἐξηγηθεῖ εἴτε ὄχι. Διότι «ὁ Κύριος ἔδωκεν Ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις Αὐτοῦ». Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἰσχωρεῖ σὲ ὅλα καὶ τὰ κατανοεῖ διότι ἐδημιουργήθη κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ὅτι ἐξηγεῖται ἐπιστημονικὰ ἓνα φαινόμενο ἢ τὸ ὅτι ἔχει τὴν ὑλικὴ του βάση δὲν σημαίνει ὅτι δὲν τὸ ἐδημιούργησε κάποιος.

Στὴν ἐσφαλμένην, ὅπως παραπάνω ἀντίληψη γιὰ τὴν πίστη στὸν Θεὸ παρασύρθηκαν καὶ μερικοὶ πρωτεργάτες τῆς ἔρευνας τοῦ DNA ὅπως ὁ Crick καὶ ὁ Monod καὶ διακήρυξαν τὴν ἀπιστίαν τους σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ τους ἀνακάλυψη. Συνετέλεσε ἀσφαλῶς σ' αὐτὸ καὶ ἡ ἀλαζονεία ποὺ αὐτὴ τοὺς προκάλεσε. Ἡ ἀπάντησις τοὺς ἦλθε ἀμέσως ἀπὸ ἓναν

διάσημον καλλιτέχνη τὸν Salvador Dali: «Ἐμένα αὐτὸ τὸ DNA μὲ κάνει νὰ πιστεύω περισσότερο στὸ Θεό».

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργημένος κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νὰ ἐρευνᾷ τὰ ἔργα Του, νὰ γνωρίζει καὶ νὰ μένει κατάπληκτος ἀπὸ τὸ ἀσύλληπτο μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας, νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἀναπτύσσει τὴν Τεχνολογία πρὸς ὄφελος τῆς υἰείας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν συνανθρώπων του. Καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψη, ὅπως τονίζει μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ ὁ Ν. Μπερντιάεφ, εἶναι μία μόνο ἀπ' τὶς δυνάμεις, μία μόνο ἀπ' τὶς κεραεῖς ποὺ διαθέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ προσεγγίσῃ τὴν Ἀλήθεια. Κι' ἂν καὶ μερικοὶ χριστιανοὶ παρασύρθηκαν νὰ βλέπουν τὸ Θεὸ σὰν «Θεὸ τοῦ ἐλλείμματος» (God of the gap), μετὰ κ' ἅπ' τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ DNA ἡ νοοτροπία αὐτὴ δὲν ὑπάρχει πιά.

Θ. Β. ΚΕΤΣΕΑΣ
Ἱατρὸς

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς
« Ἀκτῖνας » εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ
ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΕΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Όμιλίας του Καθηγητού του Πανεπιστημίου Tufts, ΗΠΑ, Νικολάου Ε. Μαδιᾶ (Madias). Ἑλληνική Ἱατρική Ἑταιρεία Ν. Ὑόρκης & Ἑλληνικός Σύνδεσμος. Πνευματικό Μνημόσυνο Καθηγητοῦ Δημητρίου Φλέσσα. 6η Ἀπριλίου 2003, Ν. Ὑόρκη.

(Ἐπιμέλεια καὶ ἑλληνική παρουσίαση ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ Παιδιατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Creighton, Η.Π.Α., Δρα Γεώργιο Μαραγκό).

Τὰ τελευταῖα χρόνια τὸ κλασσικὸ πρόγραμμα σπουδῶν στὶς ἱατρικὲς σχολὲς τῶν ΗΠΑ, δύο χρόνια ἐκπαίδευσης στὶς βασικὲς ἐπιστῆμες καὶ δύο πρόσθετα ἀκόμα χρόνια κλινικῆς μαθητείας, συνολικὰ 4 χρόνια σπουδῶν, μετὰ τὴν ἀποφοίτηση ἀπὸ τὸ Κολλέγιο καὶ τὴν λήψη τοῦ διπλώματος Bachelor, ἐπανεξετάζεται ἡ ἀκριβέστερα τροποποιεῖται μὲ σκοπὸ τὴν πληρέστερη ἐκπαίδευση τῶν φοιτητῶν τῆς ἱατρικῆς καὶ τὴν προσαρμογὴ τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων τῶν ἱατρικῶν σχολῶν τῶν ΗΠΑ στὶς σύγχρονες ἀντιλήψεις καὶ ἀνάγκες παροχῆς ἱατρικῶν ὑπηρεσιῶν στὸν εὐρύτερο πληθυσμὸ. Διαχρονικὰ, ὁ διαχωρισμὸς τῶν βασικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τὴν κλινικὴ διδασκαλία, καὶ ἡ στεγανότητα ποὺ ὑφίσταται μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐδρῶν διδασκαλίας, ἀποστερεῖ τοὺς φοιτητὰς ἀπὸ τὴν ἀναγκαῖα ἀμεσότητα καὶ σχέση πρὸς τὸ λειτούργημά τους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς. Πιστεύεται, ὅτι τὸ ὑφιστάμενο πρόγραμμα σπουδῶν δὲν ἐξυπηρετεῖ τὶς σύγχρονες

κοινωνικὲς ἀνάγκες, καὶ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ εἰσαγωγὴ σφαιρικῶν ἐκπαιδευτικῶν προσεγγίσεων, ποὺ θὰ εἶναι ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὰ διαχωριστικὰ κατεστημένα τῶν ἐπὶ μέρους ἐδρῶν βασικῆς καὶ κλινικῆς ἐκπαίδευσης.

Σήμερα ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη τοῦ περιορισμοῦ τῶν γνωστῶν ἱατρικῶν διαλέξεων ἀπὸ ἀμφιθεάτρου, καὶ ἡ ἀντικατάστασή των μὲ μικρὲς ὁμάδες ἐργασίας βασισμένες στὴν ἄμεση, διαλεκτικὴ, συμμετοχὴ καὶ ἀλληλοεπίδραση τῶν φοιτητῶν μὲ τὸν διδάσκοντα στὴν ὁμάδα ἐργασίας (interactive). Ἡ διδασκαλία τῶν βασικῶν ἐπιστημῶν γίνεται παράλληλα μὲ τὴν κλινικὴ ἱατρικὴ, ἀπὸ τὸν πρῶτο χρόνο φοίτησης στὴν ἱατρικὴ σχολή, σὲ ἓνα ἐνιαῖο πρόγραμμα σπουδῶν ποὺ προάγει τὴν ἀδιάσπαστη ἀλληλουχία μεταξὺ τῶν βασικῶν καὶ κλινικῶν ἐπιμέρους ἐπιστημῶν τῆς ἱατρικῆς. Δεδομένου, ἀκόμα, ὅτι μόνον ἓνα μικρὸ ποσοστὸ ἀσθενῶν νοσηλεύεται στὰ εὐρύτερα νοσοκομειακὰ ἱδρύματα καὶ ἀκόμα μικρότερο στὰ ἀκαδημαϊκὰ, 1 : 1000 καὶ

0,7 : 1000 αντίστοιχα, ή βασιζόμενη στην ένδοξοσοκομιακή κλινική εκπαίδευση των φοιτητών προσανατολίζεται κυρίως στην έξωνοσοκομιακή (ιατρεία και περιπατητικά κέντρα παροχής ιατρικών υπηρεσιών) που πρόσθετα παρέχει τη δυνατότητα εκπαίδευσης στην προληπτική ιατρική και στις χρόνιες νόσους.

Η τάση σήμερα είναι να περιορισθούν οι προγραμματισμένες διαλέξεις των πρωϊνών ωρών και να δοθεί περισσότερος χρόνος στις άπογευματινές ώρες για μελέτη, προαγωγή των άτομικών χαρισμάτων ενός εκάστου των φοιτητών με παράλληλο μείωση του πληροφοριακού φόρτου. Είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι το πέρας των ιατρικών σπουδών δεν είναι το τέλος, αλλά ή αρχή της δια βίου ιατρικής εκπαίδευσης. Στις ΗΠΑ οι ιατροί ασκούν και άλλα λειτουργήματα και άσφαλώς υπηρετούν διάφορα άλλα επαγγέλματα, παράλληλα ή όχι με το λειτούργημα της ιατρικής.

20% των φοιτητών της ιατρικής σχολής του πανεπιστημίου του Tufts συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχουν, εκτός της ιατρικής, διπλώματα άλλων επιστημών, όπως οικονομολόγου, δικηγόρου, ηλεκτρονικού, βιοιατρικής, υγειονολόγου παράλληλα με την εκπαίδευσή τους στην ιατρική. Πρόκειται για τους όνομαζόμενους συνδέσμους, "translators" της ιατρικής με τις άλλες επιστήμες και εκφράζει την πεμπτουςία της πορείας που ακολουθεί ή σύγχρονη ιατρική εκπαίδευση και άσκηση του λει-

τουργήματος. Ούσιαστικώς είναι ο ρόλος του διαδικτύου, της ψηφιακής τεχνικής, της τραπέζης δεδομένων και ή παρεχόμενη δυνατότητα στους φοιτητές και καθηγητές για άμεση πρόσβαση στις ανάγκαίες πληροφορίες. Η ήλεκτρονική αυτή πρόσβαση των φοιτητών στην άναγκαία ύλη έχει έπιφέρει σημαντικές αλλαγές στην εκπαίδευση των φοιτητών και διαρκώς βελτιούται με την πάροδο του χρόνου.

Η όλη προσπάθεια, για την παρατηρούμενη αλλαγή στον πυρήνα του εκπαιδευτικού προγράμματος, συντονίζεται από μια ευρύτερη έπιτροπή από 40 μέλη, στην όποία περιλαμβάνονται και 8 φοιτηταί της ιατρικής. Η έπιτροπή αυτή εξασφαλίζει την ποιότητα του προγράμματος και άσφαλώς συναντά και άντιστάσεις στην πορεία, προσωπικές, τεχνικές ή οικονομικές. Έντούτοις, ή έμπορευματοποίηση του ιατρικού λειτουργήματος και ή παρατηρούμενη σύγκρουση των συμφερόντων ιατρικής και άγοράς, σηματοδοτεί την άναγκη για την έπιστροφή στις Ίπποκρατικές αρχές και το σεβασμό του λειτουργήματος.

Η κοινωνία όπωσδήποτε, προσδοκά την καλή εκπαίδευση των φοιτητών στις βιολογικές έπιστήμες, στις σύγχρονες τεχνικές και την συνεπή ένημέρωση των ιατρών στις εξέλιξεις της ιατρικής. Παράλληλα, όμως έπιζητεί, από τους ιατρούς, την άναγνώριση και τον σεβασμό των άνθρωπιστικών αξιών, τον σεβασμό, την άφοσίωση και άυτοθυσία για τον πάσχοντα.

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Νάμαστε πάλι στην άρχη ενός καινούργιου χρόνου. Είπα να ξεφύγω από την επικαιρότητα. Άλλα δεν μπόρεσα.

– Μά έτσι δεν συμβαίνει πάντοτε; Μοῦ εἶπε ὁ φίλος μου πὺν εἶναι ὁπαδὸς (μανιακός, θὰ ἔλεγα, ἐὰν δὲν τὸ εὔρισκα ἀγενές) τῶν ἐπετειῶν.

Ἡ παρατήρησίς του μοῦ θύμισε τὸν ἄλλο καλὸ μου φίλο, τὸν Λεωνίδα, πὺν ἀλλοίμονό μου ἐὰν τὸν Μάρτιο καὶ τὸν Ὀκτώβριο ξεχάσω νὰ ἀναφερθῶ στὶς μεγάλες ἐπετειοὺς τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Ἀμέσως καταπίπτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου «ὁ κεραυνὸς εἰς φάκελλον...». Καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ψελλίσω μερικὰ λόγια συγγνώμης, αἰσθανόμενος ἔνοχος ἀπέναντί του καὶ ἀπέναντι τοῦ ἔθνους. Ἡ δικαιολογία ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο, κάθε χρόνο, νὰ μιλᾷς γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, δὲν περνάει στὸν Λεωνίδα. «Ἀφοῦ γράφεις, μπορεῖς», ἀπαντᾷ. Καὶ δὲν δέχεται ἀντίρρηση.

Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά λοιπὸν ἡ συνήθεια καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Λεωνίδας, νᾶμαι αἰχμάλωτος τῆς ἐπετείου τῆς Πρωτοχρονιάς. Καὶ τί θὰ ποῦμε τώρα; Γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο πὺν δὲν εἶναι καὶ τόσο καινούργιος ἀφοῦ εἶναι ἀέναν ἐπανάληψις τοῦ παλποῦ; Γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο πὺν γιὰ ἄλλους λιγώτερο, ἄλλους περισσότερο, εἶναι τόσο παλπὸς ὅσο καὶ ἡ ἡλικία μας;

Ἀλλά, παλπὸς ἢ καινούργιος, ὁ χρόνος αὐτός, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι καὶ οἱ ἐπόμενοι, θὰ καταγράψῃ στὰ τεφτερίά του τὴ δική μου καὶ τὴ δική σας ζωὴ πὺν θὰ κυλήσῃ (τὸ ἐλπίζουμε) στοὺς δώδεκα μῆνες του. Θὰ εἶναι ἡ ἴδια ἢ παλπά; Διαφορετική; Καλλίτερη; Χειρότερη; Νὰ κάτι πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀπασχολῇ, περισσότερο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ χρόνο.

Καθὼς ὅμως μιλάμε γιὰ τὸν χρόνο, μοῦ ἤρθε ἡ σκέψις νὰ δῶ τὴ λέει ἓνα βιβλίον πὺν τὸ γνωρίζουμε πολὺ καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει. Πρόκειται γιὰ τὴν Ἀγία Γραφή. Διαβάζω λοιπὸν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη: «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου καὶ βουλὴ ἀγίων συνέσις. Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ πολὺν ζήσεις χρόνον καὶ προστεθήσεται σοι ἔτη ζωῆς». Νὰ λοιπὸν μιὰ συνταγὴ μακροζωίας, ὥστε νὰ γίνουν πραγματικότητας καὶ οἱ εὐχές μας γιὰ χρόνια πολλὰ πὺν ἀνταλλάσσουμε αὐτὲς τὶς μέρες. Καὶ ἄλλη μιὰ: «Ὁ μισῶν ἀδικίαν μακρὸν χρόνον ζήσεται». Καὶ τὰ δύο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς παροιμίες.

Ἀλλὰ ἂς δοῦμε τὴ λέει καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. Διαβάζω, λοιπὸν, στὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν: «Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ». Νὰ λοιπὸν κάτι σπουδαῖον πὺν ἀναφέρεται στὸν χρόνο, τὸν τότε καὶ τὸν σημερινὸ καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἰσχύῃ στοὺς αἰῶνες καὶ νὰ ἀφορᾷ τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων πὺν ἔρχονται στὴν ζωὴ. Κάτι σημαντικώτερο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν χρόνο πὺν κυλᾷ ἔκτοτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς σωτηρίας μας ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος «χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός».

Καὶ ἐμεῖς τί κάνουμε; Ἐμεῖς, γράφει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος «ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε». Νὰ κάτι καινούργιον. Ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας ἐδῶ δὲν εἶναι γιὰ γλέντια καὶ ξεφαντώματα. Τὸ νόημα τῆς λακωνικὰ διατυπωμένης περικοπῆς εἶναι ὅτι πρέπει νὰ συμπεριφερώμεθα μὲ φόβον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς μας στὴν γῆ, πὺν εἶναι χρόνος ξενιτειᾶς, διότι ἡ γῆ δὲν εἶναι ἡ ἀληθινὴ καὶ παντοτι-

νή πατρίδα μας. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσιν ἐπιζητοῦμεν». Καὶ γι' αὐτὴν ἃς προετοιμαζώμεθα.

Ἔχομε ὅμως καιρὸ γιὰ ἓνα τόσο σπουδαῖο ἔργο; Καὶ βέβαια ἔχομε. Γράφει στὴν Ἀποκάλυψι γιὰ μιὰ συγκεκριμένη περίπτωση: «Ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ». Στὸν καθένα μας δίνει ὁ Θεὸς χρόνο γιὰ νὰ προετοιμασθοῦμε γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μας. Ἀφοῦ γι' αὐτὸ ἦρθε στὴ γῆ. Καὶ περιμένει τοὺς καρποὺς τῶν καλῶν ἔργων μας μὲ ὑπομονή. Παράδειγμα ἡ συκῆ. Ἡ περιγραφή εἶναι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ: «Ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν καὶ οὐκ εὗρίσκω, λέγει ὁ Χριστός», στηλιτεύων τὴν ἀκαρπία τοῦ δένδρου. Οὔτε ἓνα, οὔτε δύο. Τρία. Καὶ διατάσσει: Κόψτε

τὴν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν τόπον. Καὶ ὁ ἀμπελουργός, ὁ καλὸς μας ἄγγελος, παρακαλεῖ: «Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος. Νὰ τὴν βοηθήσωμε νὰ κἀν καρποὺς. Καὶ ἂν δὲν κἀν, τὴν κόβεις τοῦ χρόνου. Καὶ ὁ Χριστὸς δέχεται. Διότι ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρία τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀφοῦ γι' αὐτὸ ἦρθε στὴν γῆ.

Καινούργιος χρόνος, λοιπόν. Ἕνα ἀκόμη ἔτος ποὺ μᾶς δίνει ὁ Θεὸς **«ἵνα ποιήσωμεν καρποὺς καλοὺς»**. Γιὰ νὰ κάνουμε καλὰ ἔργα.

Νά, λοιπόν, ὁ σκοπὸς τοῦ χρόνου. Τοῦ κάθε καινούργιου χρόνου. Καὶ νὰ ποὺ βρήκαμε πάλι θέμα γιὰ τὴν ἐπέτειο. Δὲν ἔχει δίκιο ὁ φίλος μου ὁ Λεωνίδας;

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΑΥΛΑΙΑ

Δὲν διεκδικῶ τὴν πρόσκαιρη διάρκεια
στὰ ὅρια ἐνὸς κόσμου κυκλοδιώκτου,
ὅπου μπορεῖ ὁ καθένας ὡς ὑπόλογος
μὲ τὴν προσωπικὴ του εὐθύνη νὰ διαλέγει
τὸ τί, τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί.
Ἡ ἀναχώρηση εἶναι δεδομένη.
Κάποια στιγμή θὰ χαμηλώσουν τὰ φῶτα
κι ἡ αὐλαία ἀθόρυβα θὰ πέσει.
Στὸ μεταξὺ παλεύω γιὰ μιὰ πρόγευση
μὲ καρτεριά, μ' ἀγρυπνία, μ' ἀντοχή.
Κερδίζει πάντα τῆς ὑπομονῆς τὸ σχῆμα.
Στὸ βράδυ ποὺ μονόχρωμο ἔρχεται
μιὰ ἐλπίδα σπαρταρᾷ
πῶς χρυσορόδινο τὸ βλέφαρο θ' ἀνοίξει
τῆς νέας, τῆς ἀβασίλευτης ἡμέρας.

Ι. Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Μέγας θόρυβος και ποικίλες αντιδράσεις έλαβαν χώραν τόν παρελθόντα Δεκέμβριον εξ άφορμής του ζωγραφικού πίνακα του Βέλγου Τιερί ντε Κορντέ, ό όποιος είχε έκτεθει στις αίθουσες της «Πολιτιστικής 'Ολυμπιάδος 2004». Και όλοι αυτοί οι «όργισμένοι» εξ άφορμής της άποκαθλώσεως του έν λόγω πίνακα από τις αίθουσες της έκθέσεως έπικαλούνται έπιχειρήματα χιλιοειπωμένα και επαναλαμβανόμενα συνήθως σέ παρόμοιες περιπτώσεις, όπως ότι: «τό Σύνταγμα και οι διεθνείς συμβάσεις κατοχυρώνουν πλήρως την καλλιτεχνική έλευθερία και κάθε αντίδραση για άμφισβητούμενα προϊόντα τέχνης είναι σκοταδισμός και έπιστροφή στον Μεσαίωνα. Κατ' άρχήν τό έρώτημα είναι, κατά πόσον ό έν λόγω πίνακας είναι έργο τέχνης, καθ' όσον δέν είναι δά και άποκύημα ύψηλης καλλιτεχνικής έμπνεύσεως, και δεύτερον ό ίδιος ό δημιουργός του σέ δικές του δηλώσεις λέγει ότι τόυτό άποτελεί δημόσια έκφραση της προσωπικής του αντίδράσεως για την καταπιεστική άγωγή, την όποία έλαβε στα μαθητικά του χρόνια ως έγκλειστος σέ καθολικής διευθύνσεως σχολείο. 'Επίσης είναι εύλογο νά ισχυρισθεί κανείς ότι τόν ίδιο βαθμό έλευθερίας έχει και μία σημαντική πλειοψηφία πολιτών, οι όποιοι διαμαρτύρονται για τό γεγονός της έκθέσεως του πίνακα αυτού εις δημόσιον χώρο καλλιτεχνικής έκθέσεως και ζητούν την από εκεί άπομάκρυνσή του. 'Εξ άλλου ναι μέν ή τέχνη ως πολιτιστική άξία είναι αυτόνομη, αλλά σεβομένη την έλευθερία αυτήν, αυτόνόητον είναι νά θέτει αυτοπεριοριστικά όρια στην έκφρασή της, τέτοια ώστε νά μη προκύπτει έκ τών έργων της προσβολή και

υπονόμευση τών άλλων πολιτιστικών άξιών, όπως ή θρησκεία και ή ήθική, δεδομένου ότι ό πολιτισμός άποτελεί ένα ένιαϊον όλον.

ΝΟΣΤΑΛΓΟΙ ΤΟΥ ΔΩΔΕΚΑΘΕΟΥ

Μέσα στα περίεργα της έποχής μας, που την χαρακτηρίζουν και ως έποχή συγχύσεως ιδεών είναι και ή εμφάνιση στο προσκήνιο τών νοσταλγών του δωδεκαθέου.

'Από ό,τι άναγράφεται στον ήμερησιο τύπο οι δωδεκαθεϊστές ζητούν νά άναγνωρισθεί τό δωδεκάθεο ως γνωστή θρησκεία και πρός τούτο έχουν υποβάλει σχετική αίτηση για την ίδρυση εύκτηρίου οίκου, την στιγμή κατά την όποία πραγματοποιούν δημόσια σχετικές θρησκευτικές τελετές σέ διάφορους άρχαίους ναούς ανά την 'Ελλάδα.

'Επειδή τό άρμόδιον 'Υπουργείο δέν έχει άπαντήσει στις αίτήσεις τους αυτές έκαναν άναφορά στον νέον θεσμό «ό Συνήγορος του πολίτη» και άπειλούν νά οδηγήσουν την χώρα στα Εύρωπαϊκά δικαστήρια σέ περίπτωση κατά την όποία δέν ικανοποιηθεί τό αίτημά τους.

Δέν είναι ή πρώτη φορά στους είκοσι αιώνες της ιστορίας της 'Εκκλησίας του Χριστού κατά την όποία τέτοιες περιπτώσεις κάνουν την εμφάνισή τους στο ιστορικό προσκήνιο, μέ σημαντικώτερες εξ αυτών εκείνη του 'Ιουλιανού τόν πέμπτου μ. Χ. αιώνα και του Πλήθωνος την έποχή της 'Αναγεννήσεως, ό όποιος σάν εύφυής άνθρωπος δέν έπίστευε κατά δάθος, ότι στην έποχή του τό δωδεκάθεο μπορούσε νά αντικαταστήσει την χριστιανική θρησκεία.

Τό κίνημα αυτό τών δωδεκαθεϊστών στους καιρούς μας άποτελεί χρεοκοπία της λογικής, της πίστεως στον όρθό λόγο, που είναι από τά βασικά στηρίγματα του πολιτι-

σμοῦ μας, τὴν στιγμή πού παραδεδεγμένα ἀναφέρεται σὲ καθαρά μυθολογικά στοιχεῖα.

«ΕΞΕΖΗΤΗΣΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΣΟΥ»

(Ψαλμ. 26, 8)

Στις 14 τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου ἐγένετο στὸ κτίριο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἡ ἐπίσημος ὑποδοχὴ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους αὐτῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ.κ. Δημητρίου Τρακατέλλη. Μετὰ τὸν χαριετισμὸ ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν σχετικὴ προσφώνηση ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ σεβασμιώτατο μητροπολίτη Περγάμου κ. Ἰωάννη ἀκολούθησε ἡ ὁμιλία τοῦ κ. κ. Δημητρίου μὲ θέμα: «Ἐξεζήτησα τὸ Πρόσωπό Σου (Ψαλμὸς 26, 8), βιβλικὲς παραλλαγές στὸ θέμα τῆς ἀναζητήσεως τοῦ Θεοῦ». Ἀφορμὴ γιὰ τὴν ὁμιλία του ἔλαβε ὁ σεβαστὸς ὁμιλητὴς ἀπὸ τὴν ἐπὶ κλήση τοῦ προφητάνακτος Δαυτὶδ πού περιέχεται στὸν ὡς ἄνω ψαλμὸν καὶ ὁ ὁποῖος ὡς βασιλεὺς εἶχε γνωρίσει καὶ δόξα καὶ πλούτη καὶ κάθε τι πού καθιστοῦσε τὴν ζωὴ του εὐχάριστη καὶ κατὰ κόσμον εὐτυχῇ. Καὶ ὅμως ἡ κραυγὴ αὐτῆ *«ἐξεζήτησα τὸ πρόσωπό Σου Κύριε»* ἐκφράζει τὸν βαθύτερον πόθον γιὰ νὰ γευθεῖ τὰ θέλητρα τῆς πνευματικῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίας.

Καὶ ὅπως ἐτόνισε ὁ ὁμιλητὴς τὸ πνεῦμα τῆς ἐκζητήσεως τοῦ Θεοῦ ἀπαντᾶται σὲ πλῆθος χωρίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ διβλίον τῆς Γενέσεως, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐξόδου τῶν πρωτοπλάστων ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς Ἑδέμ.

Ἀντίθετα στὴν Καινὴ Διαθήκη –συνέχισε ὁ ὁμιλητὴς– ἔχομε τὴν ἀντίστροφη κίνηση μὲ τὴν ἐναθρόπηση τοῦ Θεοῦ στὸ Πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρχεται νὰ συναντήσῃ τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ δῆμά του πρὸς τὸν Πατέρα.

Ἡ ἐποχὴ μας, ἐποχὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἀποστασίας ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πνευματικοῦ κενοῦ καὶ ἀναζητήσεως δὲν εἶναι ξένη σὲ σημαντικὸ θαθμὸ πρὸς τὴν κραυγὴ τοῦ Δαυτὶδ τοῦ *«ἐξεζήτησα τὸ πρόσωπόν*

Σου, Κύριε», γεγονὸς πού τὴν καθιστᾷ ἐπικαιρὴ καὶ συνάμα προκλήση καὶ χρέος τῶν πιστῶν, προκειμένου νὰ γίνουν ὄργανα στὴν ἀπάντηση τοῦ Οὐρανοῦ στὸ αἶτημα αὐτὸ τῶν καιρῶν.

ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΥΜΒΟΛΑ

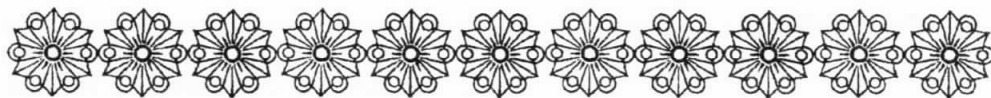
Δικαστήριο μιᾶς πόλεως τῆς Ἰταλίας, πού βρίσκεται πλησίον τῆς Ρώμης ἐξέδωσε ἀπόφαση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὀρίζεται, ὅπως ἀπομακρυνθεῖ ὁ Σταυρὸς ἀπὸ τὴν αἶθουσα διδασκαλίας ἐνὸς σχολείου τῆς πόλεως αὐτῆς, στὸ ὁποῖο μεταξὺ τῶν μαθητῶν συγκαταλέγονται καὶ παιδιὰ τῶν λεγομένων οἰκονομικῶν μεταναστῶν, οἱ γονεῖς τῶν ὁποίων εἶναι μουσουλμάνοι τὸ θρήσκευμα.

Ἡ ἀπόφαση αὕτη προκλήθηκε ὕστερα ἀπὸ προσφυγὴ τοῦ προέδρου τῆς Ἑνώσεως Μουσουλμάνων τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία ἀριθμεῖ 5300 μέλη, μὲ τὸ αἰτιολογικὸ, ὅτι ἀποτελεῖ διάκριση ἡ ὑπαρξὴ στὴν σχολικὴ αἶθουσα ἐνὸς μόνον θρησκευτικοῦ συμβόλου.

Ἡ ἀπόφαση αὕτη, ὅπως ἦταν φυσικὸ προκάλεσε ἔντονες ἀντιδράσεις, τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Βατικανοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ ἐκείνη τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς ἡγεσίας καὶ ἐν γένει τῆς κοινῆς γνώμης στὴν Ἰταλία.

Καὶ δικαιολογημένα, καθ' ὅσον μιὰ μικρὴ μειοψηφία ὑποβάλλει σὲ μερικὰ αὐτοθεωρούμενα «προοδευτικά» μυαλὰ ἀπόψεις καὶ θελήσεις, πού ἀντίκεινται στὴν μακραίωνη παράδοση καὶ πνευματικὴ ἱστορία τῆς τεράστιας πλειοψηφίας τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία μάλιστα οἱ ἄνθρωποι πού ζητοῦν τὴν ἀφαίρεση τοῦ θρησκευτικοῦ συμβόλου τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ, ἔχουν καταφύγει στὴν χώρα του γιὰ λόγους καθαρά ἐπιδιώσεως. Καὶ κάτι ἄλλο· σὲ πολλὲς ἀπὸ τίς μουσουλμανικὲς χώρες δὲν ὑφίσταται πνεῦμα ἀνεξιθρησκείας καὶ ἀντίστοιχη ἀμοιβαιότητα καὶ σεβασμὸς ὡς πρὸς τὰ ἱερὰ σύμβολα τῆς χριστιανοσύνης, ἀντιθέτως ἐπικρατεῖ μισαλλοδοξία καὶ φανατισμός.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

– Τò φθινόπωρο, παρακολούθησαμε όλοι τὰ ὅσα διαδραματίστηκαν στο χῶρο τῆς Ἀνώτατης Ἐκπαίδευσης, μὲ τὴν ἐπὶ δὶμηνο, περίπου, ἀποχὴ τῶν πανεπιστημιακῶν ἀπὸ τὰ διδακτικὰ καθήκοντά των, διαμαρτυρομένων γιὰ τὴν ἀθέτηση ὑποσχέσεως ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ὡς πρὸς τὴν αὐξηση τῶν ἀποδοχῶν των, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν μικρὴ αὐξηση τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ΑΕΙ, δηλαδὴ κατὰ 14% γιὰ τὸ 2004, ἐνῶ οἱ Πρύτανες εἶχαν ζητήσει αὐξηση κατὰ 25%. Τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν ΑΕΙ ὄχι μόνον δὲν αὐξήθηκαν ἀλλὰ εἶχαν μείωση κατὰ 5% ἐνῶ οἱ δαπάνες γιὰ τὴ λειτουργία των ἔχουν ὑπέρμετρα αὐξηθεῖ. Δὲν ὑπάρχουν κονδύλια γιὰ συντήρηση τῶν κτιρίων καθὼς καὶ γιὰ τὴ συντήρηση τῶν ὀργάνων τῶν ἐργαστηρίων. Τὸ πιὸ συνταρακτικό, στο ὅλο θέμα, ἦταν ἡ δήλωση ποὺ ἔκανε ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Μπαμπινιώτης, ὅτι τὸ Πανεπιστήμιο δὲν ἔχει χρήματα, αὐτὴ τὴν περίοδο, γιὰ νὰ πληρώσει τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ΔΕΗ! Ἡ κατάσταση δηλαδὴ εἶναι τραγικὴ καὶ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι συζητοῦμε μὲ τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους ἐταίρους μας, γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμό τῶν Πανεπιστημίων καὶ τὴν ποιοτικὴ βελτίωση τῶν σπουδῶν!

– Στὸ τεῦχος Δεκεμβρίου τῶν «Ἀκτίων», γράφαμε γιὰ τὸ θέμα τῆς διασπορᾶς τῶν Τμημάτων τῶν Πανεπιστημίων μας, σὲ διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ γιὰ τὶς δυσμενεῖς συνέπειες ποὺ θὰ ἔχει ὁ θεσμός αὐτὸς στο ἐπίπεδο μορφώσεως τῶν φοιτητῶν. Πρὸ ὀλίγου χρόνου, διαβάσαμε στὸν ἡμερήσιο τύπο («Ἡ Καθημερινή», 19 / 11 / 2003), γιὰ ἀνάλογο φαινόμενο, ὅσον ἀφορᾷ στο ὑπὸ ἴδρυσή Διεθνὲς Πανεπιστή-

μιο μὲ ἔδρα τὴ Θεσσαλονίκη.

Τὰ Τμήματα τοῦ Πανεπιστημίου αὐτοῦ θὰ «φιλοξενηθοῦν» σὲ πέντε ΑΕΙ τῆς Β. Ἑλλάδος! «Αὐτὸ ἀποτελεῖ παγκόσμια πρωτοτυπία», χαρακτήρισε τὸ γεγονός, ὁ πρῶν Πρύτανης τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Καθηγητὴς Μ. Παπαδόπουλος. Γιὰ ὅσους δὲν γνωρίζουν, τὸ Πανεπιστήμιο αὐτὸ θὰ εἶναι ἀγγλόφωνο καὶ σκοπὸς τῆς ἴδρυσίς του εἶναι ἡ προσέλκυση ὁμογενῶν καθὼς καὶ ξένων φοιτητῶν. Γιὰ τὶς σπουδὲς θὰ καταβάλλονται δίδακτρα. Ὅμως ἡ προγραμματιζόμενη διασπορὰ τῶν Τμημάτων του, θὰ ἔχει, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις, ὡς πρὸς τὸ κῦρος καὶ τὴ σοβαρότητα τῶν σπουδῶν τοῦ νέου αὐτοῦ Πανεπιστημίου, ποὺ θὰ ἔχει ὡς στόχο μία ἐμβέλεια σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν σχεδιασμό καὶ τὴ μελέτη τοῦ ὅλου θέματος, ἀγνοήθηκε καὶ πάλι, ἡ γνώμη τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος.

– Τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Δεκεμβρίου, ἐμφανίσθηκε στο προσκήνιο ἓνα ἐπίμαχο θέμα ποὺ ἐνδιαφέρει ἄμεσα πολλοὺς σπουδάζοντες νέους μας ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἀκανθώδες πρόβλημα, οἱ ὑπεύθυνοι ἐπὶ θεμάτων Παιδείας τῆς χώρας μας, προτιμοῦσαν νὰ τὸ ἀφήνουν «ἐν ὑπνώσει». Τὸ θέμα αὐτὸ ἀφορᾷ στὶς σπουδὲς ποὺ γίνονται στὰ διάφορα ἰδιωτικὰ Κολλέγια (Κέντρα Ἑλευθέρων Σπουδῶν) στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι παραρτήματα Εὐρωπαϊκῶν, κυρίως, Πανεπιστημίων. Οἱ σπουδαστές, στὰ ἰδρύματα αὐτά, κάνουν ἓνα μέρος τῶν σπουδῶν ἐδῶ καὶ στὴ συνέχεια ὁλοκληρώνουν τὴ φοίτηση στο ἐξωτερικό, στο ἀντίστοιχο Πανεπιστήμιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παίρνουν καὶ τὸ πτυχίό τους. Ὑπάρχουν ὅμως δυνατότητες,

σὲ ὁρισμένα ἀπὸ τὰ παραρτήματα αὐτά, νὰ ὁλοκληρώνονται οἱ σπουδὲς ἐδῶ καὶ τὸ πτυχίο νὰ ἀπονέμεται κανονικὰ ἀπὸ τὸ ξένο Πανεπιστήμιο. Ἐξυπακούεται ὅτι, σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις, τὰ διδασκόμενα μαθήματα καὶ οἱ ἐξετάσεις τῶν σπουδαστῶν γίνονται σύμφωνα μὲ τὰ κανονικὰ προγράμματα τῶν ἀντίστοιχων Πανεπιστημίων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ὑπόκεινται στὸν ἐλεγχὸ αὐτῶν. Οἱ σπουδὲς γίνονται μὲ καταβολὴ διδάκτρων, τὰ ὁποῖα κυμαίνονται μεταξὺ 4.000 καὶ 5.000 Εὐρὼ τὸ χρόνο. Τὸ Διαπανεπιστημιακὸ Κέντρο Ἀναγνώρισεως Τίτλων Σπουδῶν τῆς Ἀλλοδαπῆς, τὸ γνωστὸ ΔΙΚΑΤΣΑ, δὲν ἀναγνωρίζει τὰ πτυχία αὐτά.

Στὸ Εὐρωκοινοβούλιο ἐγίνε πρόσφατα, σχετικὴ ἐνέργεια γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν

πτυχίων αὐτῶν. Ἡ προταθεῖσα τροπολογία, ὑπερψηφίσθηκε ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Νομικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. Τὶ θὰ ἀποφασίσαι γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, θὰ τὸ δοῦμε προσεχῶς. Τὸ θέμα πάντως δὲν εἶναι ἀπλὸ· ὑπάρχουν πολλές θετικὲς πλευρὲς ἀλλὰ καὶ ἀρνητικὲς. Θὰ πρέπει ὅμως, σύντομα τὸ θέμα νὰ τεθεῖ πρὸς μελέτη καὶ νὰ λυθεῖ κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο. Ἡ Ἀνώτατὴ Ἐκπαίδευση ἀπὸ ἰδιωτικοὺς φορεῖς, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ Κράτος, ἐφ' ὅσον θεσπισθοῦν αὐστηρὰ κριτήρια ὡς προϋπόθεση γιὰ τὴν ἵδρυση τῶν Κέντρων Ἐλευθέρων Σπουδῶν καὶ τὴ λειτουργία τους. Βέβαια, γιὰ τὴ θέσπιση τῶν προϋποθέσεων αὐτῶν, τὸν πρῶτο λόγο θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἡ Πανεπιστημιακὴ Κοινότητα.

Χ. Γ.

ΜΕΛΩΔΗΜΑ

*Δαυιδικῆς ὠδῆς οἱ λῦρες,
τὸ μυροστάλαγμα, «φρικτῆς»
θείας Ἀγάπης μελωδῆστε.
Ἄσβηστη κρατῆστε σὴν καρδιά
τὴν φλόγα τῆς θεότητος,
νὰ κατακαίει λογισμῶν
ὅσα «τρεπτά» καὶ χαμερπά.
Καὶ τὸ τροπάρι γ' ἄσωστο
μ' ἐλέους μῦρο «ἀκένωτο»
βροντόφωνα μελοποιῆστε.*

ΦΙΛΗΜΩΝ ΚΑΠΑΣΟΓΛΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ: ΣΧΟΛΕΙΟ Ή ΣΧΟΛΙΟ;

Το αρχαίο θέατρο και στα τρία είδη του (τραγωδία, κωμωδία, σατυρικό δράμα) έθεωρείτο ως σχολείο τών πολιτῶν και γι' αυτό είχαν θεσπισθῇ τὰ θεωρικά εἰσιτήρια γιὰ τοὺς μὴ δυναμένους νὰ πληρώσουν. Μέσα ἀπὸ τὴν ἐκτύλιξι τῆς ὑποθέσεως καὶ τὰ δρώμενα ἐπὶ σκηνῆς, ἐδιδάσκετο ὁ πολίτης γιὰ τὸ μέτρο πὺν πρέπει νὰ ρυθμίζῃ τὴν ζωὴ του, γιὰ τὴν ὕβρι καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσα τίσι, γιὰ τὶς παρεμβάσεις τῶν θεῶν (ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεὸς) καὶ πλεῖστα ἄλλα θέματα τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Εἶναι, μάλιστα, σὲ ὅλους γνωστὸ ὅτι οὐδέποτε στὶς ἀρχαῖες τραγωδίες διεδραματίσθησαν ἐνώπιον τῶν θεατῶν ἀνόσιες, ἀνῆθικες καὶ ἀποτρόπαιες πράξεις (φόνοι, ἐρωτικές συνεννέσεις, αἰμομιξίες, κ. ἄ.) τῶν ἡρώων, ἀλλὰ ὅλα ἀνεφέροντο διὰ τοῦ λόγου ὡς ἀνακοινώσεις (ἀγγέλματα) πρὸς τὰ ὑπόλοιπα πρόσωπα καὶ τοὺς θεατῆς. Αὐτὴ μάλιστα ἡ πρακτικὴ διειρηθῇ στὰ νεώτερα χρόνια σὲ πλεῖστα ἔργα τοῦ Σαίξπηρ, ἀλλὰ καὶ τοῦ συγχρόνου μας σκηνοθέτου Χίτσκοκ.

Στὸ σημερινὸ θέατρο, ἀντιθέτως, βλέπομε ὅλοῦν αὐξανομένη τὴν τάσι τῶν θεατρικῶν συγγραφέων καὶ τῶν σκηνοθετῶν νὰ προκαλέσουν τοὺς θεατῆς καὶ μέσῳ τῆς προκλήσεως νὰ περάσουν τὰ μηνύματα τοῦ ἔργου τους. Ἀναφέρομε, ἐνδεικτικῶς, τὶς συνηθέστερες μεθόδους προκλήσεως πὺν χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ ἀρκετοὺς σκηνοθέτες:

– Ἐνδυματολογικὲς ἀκρότητες: Αὐτὸ κυρίως γίνεται μὲ τὸ ἀνέβασμα ἀρχαίων τραγωδιῶν μὲ μοντέρνο (ὑποτίθεται) τρό-

πο. Ντύνουν, λοιπόν, τοὺς ἡθοποιούς μὲ σημερινὰ ἐνδύματα (ὅπως ἐπὶ παραδείγματι στὴν Μήδεια πὺν παίχθηκε ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, ὅπου οἱ πρωταγωνιστῆς ἦταν ἐνδεδυμένοι ὡς γαμπρὸς καὶ νύφη) καὶ θεωροῦν ὅτι εἶται τὸ ἔργο καθίσταται σύγχρονο καὶ εὐαίσθητοποιεῖ τὸν σημερινὸ θεατῆ.

– Γύμνωσις τῶν ἡθοποιῶν: Αὐτὸ πλέον καθίσταται κοινὸς τόπος γιὰ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ θεάτρου, ἀπὸ τὴν ἀρχαία τραγωδία ἕως τὴν πολιτικὴ ἐπιθεώρησι. Ἀπὸ πολλοὺς σκηνοθέτες ἐντάσσεται στὰ πλαίσια προβολῆς καὶ διαφημίσεως τοῦ ἔργου πρὸς αὐξήσιν τῶν ἐσόδων τοῦ θεάτρου τους. Καὶ ἄλλοτε εἶχαμε σημειώσει ὅτι ἡ ἀπροϋπόθετος γύμνωσις ὑποβαθμίζει τὸν γυμνούμενο ἄνθρωπο ἀπὸ πρόσωπο σὲ ἀντικείμενο, ὅσα προσχήματα καὶ προσφάσεις καλαισθησίας καὶ αἰσθητικῆς ἀγαλλιάσεως καὶ ἂν ἐπιστρατευθοῦν.

– Πληθώρα σκηνικῶν καὶ τεχνικῶν μέσων: Ὅπου ὁ λόγος τοῦ θεατρικοῦ κειμένου εἶναι ἰσχνὸς (ἢ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς σκηνοθέτες ἀνεπαρκὲς) φορτῶνεται ἡ σκηνὴ τοῦ θεάτρου μὲ πλῆθος σκηνικῶν καὶ τεχνικῶν μέσων γιὰ νὰ ἀποσπασθῇ ἡ προσοχὴ τοῦ θεατοῦ ἀπὸ τὸν διαδραματιζόμενο λόγο καὶ τὰ πρόσωπα πὺν τὸν ὑποστασιάζουν στὰ πέριξ αὐτῶν ἀντικείμενα καὶ εὐρήματα. Περιεργοὶ φωτισμοί, καπνογόνα(!), ἐκκωφαντικοὶ κρότοι, πσιίνες ἢ συντριβάνια γεμίζουν τὶς σκηνές, καὶ οἱ φιλότεχνοι συζητοῦν μετὰ τὸ πέρας τῆς παραστάσεως, ἀντὶ γιὰ τὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου, γιὰ τὴν εὐρηματικότητα τοῦ σκηνοθέτου καὶ τοῦ σκηνογράφου.

— 'Αναπαράστασις άνοσίων και άνηθικών πράξεων: Με την ιδεολογική κάλυψι μιās θεατρικής θεωρίας, ή όποία ύποστη- ρίζει ότι τó θέατρο πρέπει νά προβάλλη την πραγματικότητα όπως είναι, μερικοί σκη- νοθέτες ώθουν τούς ήθοποιούς στην άνα- παράστασι έρωτικών συνενρέσεων, χρήσεως ναρκωτικών, διαπράξεως φόνων, κ.λ.π. Θεωρούν ότι ό θεατής πρέπει νά δη όλες αυτές τις πράξεις για νά μάθη την πραγμα- τική ζωή και κοινωνία.

Η πραγματικότητα και ή ζωή τών ανθρώ- πων έρμηνεύεται ποικιλοτρόπως από ένα έκαστο άνθρωπο, αναλόγως τών κοσμοθεω- ρητικών του προύποθέσεων, προκαταλή- ψων, άπόψεων, κ.λ.π. Στο θέατρο βλέπο- με κυρίως την άποψι, την θεώρησι, τού σκη- νοθέτου και δευτερευόντως τού θεατρικού συγγραφέως και τών ήθοποιών. Για τόν θεατή, όμως, ή έρμηνεία αυτή τού σκηνο- θέτου είναι μιá έρμηνεία ανάμεσα σέ πολ- λές και όχι ή μοναδική έρμηνεία. Κατά συ- νέπεια, όταν οι σκηνοθέτες προκαλούν μέ τά εύρήματα και τις τεχνικές τους τόν θεα- τη ούσιαστικώς θέλουν νά τόν έγκλωδίσουν στην δική τους θεώρησι και άποψι και δέν τού επιτρέπουν (μέ την παγίδευσι τών αϊ- σθήσεων τού θεατού) νά διαμορφώση την προσωπική του θέσι για τά διαδραματιζό- μενα επί της σκηνής και μέσω αυτών νά μορφώση γνώμη και εαυτόν, δηλαδή νά δι- δαχθῇ.

Τό σημερινό θέατρο, σέ κάποιο βαθμό, φαίνεται νά άπεκδύεται τόν ρόλο του ως σχολείου ώριμων πολιτών και νά μετατρέ- πεται σέ σχόλιο περι της κοινωνικής πραγ- ματικότητας, έγκλωδίζόμενο σέ ένα άνισο άνταγωνισμό μέ την τηλεόρασι και την «τη- λεπραγματικότητα» και παραιτούμενο από την διδακτική και μορφωτική δύναμι, την όποία κατέχει ό λόγος (και ό θεατρικός και διαδραματιζόμενος επί σκηνής) τού ανθρώ- που. Άναρωτιέται κάποιος μήπως σήμερα βλέπομε στο θέατρο τηλεόρασι μέ ζωντα- νούς ήθοποιούς!

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΡΙΚΥΜΙΑ ΕΝ ΚΡΑΝΙΩ.

Άποσύρθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2003 από τη Διεθνή Έκθεση Σύγχρονης Τέχνης Outlook ό ύβριστικός πίνακας «Πότισέ με - Στεγνή άμαρτία» τού Βέλγου ζωγράφου Τιερί ντε Κορντιέ, μετά τη θύελλα διαμαρ- τυριών πού ξεσήλωσε στην ελληνική κοι- νωνία. Η έκθεση έντάσσεται στην Πολιτι- στική Όλυμπιάδα 2004, κόστισε στόν έλ- ληνικό λαό 785 εκατομμύρια δραχμές και τά έργα της επιλέχθηκαν από ένα μόνο άν- θρωπο: τόν καλλιτεχνικό διευθυντή της Χρήστο Ίωακειμίδη.

Έντονα άντέδρασε ή Έκκλησία της Έλ- λάδος, οι εκπρόσωποι της όποίας άπαίτη- σαν την άπόσυρή του και χαρακτήρισαν τόν πίνακα ύβριστικό έναντίον τού προσώ- που τού Χριστού, τού Τιμίον Σταυρού και της Έκκλησίας, και μάλιστα μέσα στην πρό τών Χριστουγέννων περίοδο.

Ό βλάσφημος πίνακας βρήκε κάποιους ήχηρους ύποστηρικτές στο χώρο της τέχνης, της πολιτικής και τών Μ.Μ.Ε. Όριομένοι τεχνοκριτικοί χαρακτήρισαν την άπόσυρ- ση τού έργου ως έγκληματική πράξη πού καταλύει συνταγματικές έλευθερίες και τά άδιαπραγμάτευτα θεμελιώδη δικαιώματα κάθε πολίτη νά εκφράζεται έλεύθερα.

Κάποια μέσα ένημερώσεως ύπογράμμι- σαν ότι ή άπόσυρση θύμιζε τις έποχές πού καίγονταν δημοσίως άνθρωποι, βιβλία και πίνακες, ενώ κάποια άλλα υπενθύμισαν ότι ακόμη και οι ήγέτες τών Μπολσεβίκων εί- χαν διατάξει νά μήν καταστρέφεται ότιδή- ποτε θύμιζε τούς Τσάρους. Βέβαια οι ίδιοι δημοσιογράφοι λησμόνησαν «όλως τυ- χαίως» ότι οι Μπολσεβίκοι ξεθεμέλιωσαν ότιδήποτε θύμιζε Όρθοδοξία, ενώ την ίδια ώρα οι τότε υπερασπιστές τών έργων τέ- χνης παρίσταναν τούς κουφούς, άπολάμβα- ναν τόν ζεστό καφέ τους στο Quartier Latin και άρχιζαν νά αναρωτιώνται «Pourquoi?».

Μπορεί όμως νά υπάρξει έλευθερία χω- ρίς όρια; Ιστορικά έχει άποδειχθεί ότι ή έλευθερία χωρίς όρια οδηγεί συνήθως σέ άκραίες άνεξέλεγκτες καταστάσεις. Η άλη-

θινή δημοκρατία χαράσσει, προσεκτικά και με σεβασμό πρὸς τοὺς πολίτες της, τοὺς θεσμούς, ἀλλὰ καὶ τῇ θρησκευτικῇ πίστῃ. Ὅχι μόνο τῆς μεοψηφίας, ἀλλὰ καὶ τῆς πλεοψηφίας. Τὴν ὁποία δὲν πρέπει νὰ θυμᾶται μόνο γιὰ νὰ ἐδραιώνεται ἡ ἴδια.

Ἄλλωστε ὅταν μία σύγχρονη κοινωνία προστατεύει ἓνα δικαίωμα ἢ κάποια ἐλευθερία, αὐτόματα θεσμοθετεῖ περιορισμούς κάποιων ἄλλων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν.

Ὁ ὀργανωτὴς τῆς ἐκθέσεως δὲν ἀναρωτήθηκε ἂν τὸ ἔργο πού ἐπέλεγε, προσέβαλε τίς ἀρχές καὶ τίς ἀξίες τοῦ λαοῦ μας καὶ ἰδίως τὴν ὀρθόδοξη πίστη του. Ἄν καὶ ἦταν γνωστὸ ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ δημόσια ἔχει παραδεχθεῖ ἐμμέσως ὅτι βασανίζεται ἀπὸ ἓνα νοσηρὸ ψυχολογικὸ ὑπόβαθρο, πού ὁ ἴδιος ἀποδίδει στὴ διαπαιδαγώγησή του στὸν ρωμαιοκαθολικισμό.

Ἐπιπλέον, εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ συγκεκριμένος «καλλιτέχνης» ὑποστηρίζει ὅτι «ἡ θρησκεία ἦταν πάντοτε κατὰ ἀντίθετο πρὸς τὴ φύση». Καὶ προσθέτει ὅτι εἶχε σκεφτεῖ ὅτι «τὸ ἔργο μπορεῖ νὰ προσβάλλει ὀρισμένους χριστιανούς» καὶ ὅτι «ὀρισμένοι ἄνθρωποι μπορεῖ νὰ βροῦν τὸ ἔργο δλᾶσφημο».

Παράλληλα, παραδέχεται ὅτι βλέπει «τὴν τέχνη ὡς μιὰ πιθανότητα ἐπικοινωνίας». Ἄρα καὶ δημοσιότητας, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι τόσο τοῦ λείπει, ὥστε πιθανὸν συνειδητὰ νὰ προκάλεσε τὰ ἦθη τῶν χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης, γιὰ νὰ κερδίσει τὰ λίγα λεπτὰ δημοσιότητας πού τοῦ ἀναλογούσαν κατὰ τὸν Ἄντυ Γουόρχολ.

«Ἡ ἀπιστία εἶναι τὸ πιὸ σίγουρο σημάδι γιὰ νὰ περνάει κανένας γιὰ σπουδαῖο μυαλὸ καὶ ὥς εἶναι γεμᾶτο μικρολογίες καὶ ἀπίστευτες τρέλες» ἔγραφε ἐντελῶς ἐπικαιρὰ ὁ μεγάλος καὶ ἀληθινὸς καλλιτέχνης Φώτης Κόντογλου στὸ «Εὐλογημένο κατα-

φύγιο».

Ἄλλο δέβαιο ἢ ἐλευθερία τῆς τέχνης καὶ ἄλλο ἢ δημόσια ἐκθεσὴ της. Ἰδιωτικὰ κανεῖς μπορεῖ νὰ ἐκθέτει ὅ,τι θέλει. Ἀκόμη καὶ τὸν ἑαυτό του. Δημόσια ὅμως καὶ μετὴν ἐπιχορήγηση τοῦ δημοσίου δὲν μπορεῖ νὰ παρουσιάζεται κάθε ἀνοησία πού αὐτοαποκαλεῖται «τέχνη».

Εἶναι ἐπίσης ἀπόλυτα παράλογο νὰ περμένουμε ὅτι ἄνθρωποι πού ἀντικρίζουν τὸ ἱερότερο σύμβολο τῆς πίστεώς τους νὰ δεβλώνεται δάνανσα, δὲν θὰ ἀντιδράσουν. Τὸ νὰ ἀπαιτοῦμε μάλιστα νὰ χρυσοπληρώνουν αὐτὴ τὴ δεδήλωση ὡς φορολογούμενοι, χρήζει ψυχιάτρου. Ὅπως ἐπίσης χρήζουν ψυχιάτρου, ὅσοι θέλουν νὰ προκαλέσουν, καὶ συγχρόνως ζητοῦν ἀπὸ αὐτοὺς πού θὰ προκαλέσουν, νὰ χρηματοδοτήσουν τὴν πρόκληση πού θὰ τοὺς ἐξοργίσει!

Ἄς μὴν ἐκμεταλλεύονται ὅμως οἱ κάθε λογῆς περιθωριακοὶ «καλλιτέχνες» τὴν ἀνεκτικότητα τῆς Εὐρώπης, πού βασίζεται κατὰ κύριο λόγο στὸν χριστιανικὸ πολιτισμό της. Ἡ «μαγκιὰ» τοῦ Τιερί ντε Κορντιέ θὰ ἀποδεικνυόταν πραγματικὴ, ἂν στὴ θέση τοῦ Σταυροῦ δεβήλωνε τὸ Κοράνι, καὶ παρουσίαζε ὁ ἴδιος τὸ ἔργο του στὴ Σαουνδικὴ Ἀραβία. Ἡ ἂν στὴ θέση τοῦ Σταυροῦ ἔβαζε τοὺς φούρνους τοῦ Ἀουσοβιτς καὶ ἐξέθετε προσωπικὰ τὸ ἔργο του στὴν Ἱερουσαλήμ. Σίγουρα δὲν θὰ προλάβαινε νὰ ἀνοίξει τὸ στόμα του! Ἴσως μόνο τὸν τάφο του!

Ἄν πάλι ὁ Τιερί ντε Κορντιέ τολμοῦσε νὰ προσβάλλει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς Μουσουλμάνους ἢ τοὺς Ἑβραίους τῆς Ἑλλάδας, τότε οἱ σημερινοὶ ἐγχώριοι ὑποστηρικτὲς του, θὰ τὸν κατηγοροῦσαν ὡς «ρατσιστὴ». Ἀλλὰ τώρα πού προσβάλλει τοὺς Ὀρθόδοξους Ἕλληνες, τιμᾶται ὡς «διωκόμενος καλλιτέχνης»! Σκέτη παράνοια! «Τρικυμία ἐν κρανίῳ!».

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Johannes Brahms (1833 - 1897)

Από τις ελάχιστες μαρτυρίες που έχουμε για τον μεγάλο αυτό Ρομαντικό συνθέτη, σχετικά με την θρησκευτικότητα του είναι και οι ακόλουθες:

Ο θάνατος της μητέρας του, στα 1865, έδωσε στον Μπράμς το αποφασιστικό έναυσμα για τη σύνθεση ενός *Ρέκδιεμ*. Διάλεξε ο ίδιος μια σειρά από κείμενα, παρμένα από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Σαν καλός Διαμαρτυρόμενος, είχε οικειότητα μ' αυτά τα ιερά κείμενα. Σ' ένα φίλο του έμπιστεύτηκε ότι διάβαζε καθημερινά τη Βίβλο. Έξάλλου, εκτός απ' το *Ρέκδιεμ* συνέθεσε καμιά δεκαριά χορωδιακά κομμάτια με θρησκευτικό περιεχόμενο (1 επικήδειο Ύμνο, 7 μοτέτα, κ.λ.π.).

Camille Saint - Saens (1835 - 1921)

Ο συνθέτης αυτός, γνωστός κυρίως για την 3^η Συμφωνία του («του έκκλησιαστικού οργάνου»), το «Καρναβάλι των ζώων» και το όρατόριο «Σαμψών και Δαλιδά», είναι επίσης γνωστός και αξιοσημείωτος για την έκκλησιαστική μουσική που έγραψε (1 *Ρέκδιεμ*, 2 Ψαλμούς, 36 μοτέτα, κομμάτια για έκκλησιαστικό όργανο, κ.λ.π.). Το 1881 εκλέχθηκε Ακαδημαϊκός της Γαλλικής Σχολής Καλών Τεχνών. Αν και έζησε στη περίοδο του ώριμου Ρομαντισμού, αυτός (ένν. ο Ρομαντισμός), φαίνεται πως άσκησε μικρή επιρροή επάνω του και σ' αυτό συνηγορεί ο χειρισμός της φόρμας, που ήταν προσηλωμένος σε κλασικά δεδομένα και πρότυπα.

Η σχέση του με την εκκλησία υπήρξε πολυκύμαντη. Υπηρέτησε για πολλά χρόνια (περισσότερα από 20 χρόνια) ως όργα-

νίστας στην εκκλησία στο Σαιν Μερρι και στη συνέχεια στη Μαντλέν. Στα θρησκευτικά έργα του και ιδιαίτερα στη *Messe de Requiem*, ο Σαιν - Σάνς εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο την έμπιστοσύνη του στο τελικό έλεος και στην άπειρη ευσπλαχνία του Θεού. Διατήρησε τακτική αλληλογραφία με τον άββα Repoud, τον οποίο εκτιμούσε βαθύτατα και στον οποίο αναφέρει πολλές από τις σκέψεις του σχετικά με τη σχέση του με τη θρησκεία. Σ' αυτές τις επιστολές διακρίνει κανείς μια «έξερευνηση» του συνθέτη στον χώρο της μεταφυσικής και της πίστης που τον όδηγεί στην προαναφερθείσα πολυκύμαντη σχέση του με την εκκλησία: «Όταν ήμουν παιδί ήμουν πολύ πιστός, αλλά αργότερα κατεστράφη αυτή η πίστη μέσα μου. Παρόλα αυτά, εκτιμώ την θέση της θρησκείας και γνωρίζω πώς είναι απαραίτητη στην εξέλιξη της ανθρωπότητας. Σέβομαι, ό,τι είναι σεβαστό!», 10 Οκτωβρίου 1914. Ο θάνατος των δυο νεαρών υιών του μέσα σε διάστημα λίγων έβδομάδων τον συγκλονίζει και γράφει σε μια επιστολή του «Ναί, έχω χτυπηθεί στην καρδιά μου από θλίψεις,... Οί θλίψεις μάλλον επανέφεραν και αποκατέστησαν την πίστη μου, αν αυτό θα μπορούσε να είπωθεϊ», 5 Νοεμβρίου 1914. Η αποψή του για την σύνθεση θρησκευτικής μουσικής ήταν η διατήρηση των αυθεντικών παραδοσιακών μορφολογικών στοιχείων και χαρακτηριστικών που την διαπνέουν από την εποχή της πολυφωνίας και της αντίστιξης, του Μπάχ και των Ύμνων. Η σύνθεση του 18^{ου} Ψαλμού «Οί ουρανοί διηγούνται δόξαν Θεού» είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αντίληψης.

(Συνεχίζεται)

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Τὸν προηγούμενο μήνα (Δεκέμβριο 2003) παραδόθηκε σὴν πολιτεία τὸ μεγαλύτερο τμήμα τῆς νέας ἐντυπωσιακῆς πτέρυγας τοῦ Μεγάλου Μουσικῆς Ἀθηνῶν. Μοναδικὸ σὴν Εὐρώπῃ καὶ -θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε- συγκρίσιμο μόνο μὲ τὸ Λίνκολν Σέντερ τῆς Νέας Ὑόρκης. Οἱ ἐκδηλώσεις τῶν ἐγκαινίων περιελάμβαναν ὁμιλίες τοῦ Ρομάνο Πρόντι (προέδρου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως) καὶ τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ Βελγίου, καθὼς ἐπίσης καὶ συναυλία τῆς Καμεράτα - Ὁρχήστρα Φίλων τῆς Μουσικῆς.

Ἡ νέα πτέρυγα εἶναι 3,5 φορὲς μεγαλύτερη σὲ ὄγκο καὶ 7 φορὲς μεγαλύτερη σὲ ἐπιφάνεια χώρων ἀπὸ τὸ ἥδη ὑπάρχον Μέγαρο! Δηλαδὴ πρόκειται γιὰ ἓνα κτίσμα ποὺ μπροστά του θὰ ὠριοῦσε τὸ ὑπάρχον Μέ-

γαρο, ἂν ἦταν ὑπέργειο καὶ ὄχι... ὑπόγειο. Ὅχι ὅμως ἐντελῶς ὑπόγειο καὶ καθόλου κλειστοφοβικό, διότι μένει κανεὶς ἐκπληκτοσ ἀπὸ τὸ πόσο πλούσια φωτίζεται ἡ κεντρικὴ αἶθουσα (χωρητικότηας 1,750 θέσεων) ἀπὸ τὸ φυσικὸ φῶς τοῦ ἡλίου!

Εὐχόμαστε κι ἐμεῖς, ὁ νέος αὐτὸς χώρος τῆς Τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ γίνε κέντρο πλούσιας πνευματικῆς δημιουργίας καὶ νὰ χαράξει μιὰ πορεία ἐμβαπτισμένη στὰ ιδεώδη καὶ στὶς ἀξίες τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, κινητοποιώντας καὶ στὶς ἐπερχόμενες γενιὲς τὴν ἀγάπῃ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ αὐτὸν τὸν ἀξέπεραστο πολιτισμό. Ἀς μὴν ξεχνᾶμε ἐξάλλου πὼς σχεδὸν ὁλόκληρη ἡ «φιλολογία» τῆς λόγιας μουσικῆς (ἐνν. τὴν «κλασικὴ μουσικὴ»), βασίζεται καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὶς ἀρχὲς αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ.

Α. Γ.

ΣΑΝ ΤΑ ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΑ

*Σὰν τὰ ἡλιοτρόπια ποὺ θωροῦν κατὰματα τὸν ἥλιο,
καὶ στρέφουν πάντα πρὸς αὐτὸν τὴν ὑπαρξή τους πλέρια,
ὅμοια καὶ μεῖς βλασταίνοντας στῆς Χάρης τὸ Βασίλειο,
σὲ Σένα ὑψώνουμε ἅπαντα ψυχὴ καὶ νοῦ καὶ χέρια,
μέσ' στοὺς χειμῶνες τῆς ζωῆς καὶ μέσ' στὰ καλοκαίρια.*

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἀγαπητὲ κ. Δ/ντά,

Στὸ ἐβδομαδιαῖο περιοδικὸ «ΒΗΜΑ-GAZINO» τῆς 9.11.2003 ἐδιάβασα ὅτι εἰς τὴν Ἀθήνα λειτουργοῦν πέντε σχολὲς «Γιόγκα» ποὺ δίνουν εἰς τοὺς μαθητὲς τοὺς -κατὰ πῶς λέγουν οἱ ἴδιοι εἰς τὸ ρεπορτάζ- «...τὴν εἰρήνη τοῦ πνεύματος»!

Βέβαια, εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ ἀνατολικὲς «δοξασιεῖς» καὶ «πνευματιστικοὶ διαλογισμοί» διαφορῶν ἀποχρώσεων κάνουν θραῦσι ὅχι μόνον στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ σὲ ὅλες τὶς χώρες τῆς Εὐρώπης, τοῦ Ἀπικτοῦ κόσμου γενικώτερα.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ θὰ ἤθελα νὰ υπογραμμίσω εἶναι τὸ ποῦ ὀφείλεται τὸ γεγονὸς ὅτι στὶς ἀρχὲς τοῦ 21ου αἰῶνος, δύο χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τὴν ἔλευση τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον, ὑπάρχουν ἄνθρωποι, χριστιανοὶ καὶ μάλιστα σπουδασμένοι ποὺ «πρωτοιοῦν τὸ σκότος μᾶλλον παρὰ τὸ Φῶς». Μοῦ ἔκαναν ἀλγεῖν ἐντύπωση ὅταν διάβασα εἰς τὸ ρεπορτάζ αὐτὸ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς. Λέγει τὸ ρεπορτάζ:

Α) Ἐρωτήθηκε πῶς βρέθηκε ὁ Γιάννης Τ., ἓνας 29χρονος, γυιὸς θεολόγου, εἰς τὸ Θιβετιανὸ Κέντρο τοῦ Ἑλλήνος «λάμα» Ε. Λ. Ἀπάντησις.

«Δὲν ξέρω πῶς μοῦ ἦρθε νὰ ἀλλάξω τὴ ζωὴ μου, γιατί αὐτὸ ἔκανα οὐσιαστικά. Μία μέρα ποὺ ἀσχολοῦμαι πῶς νὰ διακοσμήσω τὸ δωμάτιό μου συνειδητοποίησα ὅτι δὲν μοῦ ἔκανε τὸ δωμάτιό μου, δὲν μοῦ ἔκανε τὸ σπίτι, δὲν μοῦ ἔκανε τίποτε ἀπὸ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ποὺ μάζευα τόσα χρόνια. Τότε πῆρα τοὺς δρόμους». Ἔτσι, λέγει τὸ ρεπορτάζ «στέκεται τώρα ὀκλαδὸν καί... ἀκούει τὸν καθοδηγητὴ στὰ στάδια τοῦ διαλογισμοῦ»!

Β) Ὁ Κώστας Μ., ἓνας 32χρονος ποὺ ἔχει σπουδάσει θετικὲς ἐπιστῆμες λέγει:

«Πρὸς τὸ παρὸν μὲ τὰ μαθήματα διαλογισμοῦ νοιώθω ἡρεμία καὶ αὐτοσυγκέντρωση. Μαζεύω ἐνέργεια, καθαρίζω τὸ μυαλό μου ἀπὸ τὴν καθημερινότητα, παρατηρῶ τὸν ἑαυτό μου... Ἐλέγχω πὰ τὰ ἐλαττώματά μου. Ὅσο δουλεύεις τὸ καλὸ μέσα σου, τόσο διευρύνεται ἡ συνείδηση, ἀνεβαίνει πρὸς τὰ πάνω καὶ γίνεσαι φῶς»!

Γ) Ἡ Σίσσυ Δ., εἶναι ἀπὸ τὶς παλιὲς «μαθήτριες» μιᾶς ἄλλης «σχολῆς» τῆς ἀποκαλουμένης «Ἀρμονικῆς Ζωῆς». Λέγει στὸ ρεπορτάζ: «Τὶς πρώτες ἐβδομάδες ἐδῶ μαθαίνουμε πῶς νὰ προσέχουμε τὸν ἑαυτό μας». Στὴν ἐρώτησι: Πῶς βρέθηκε ἐκεῖ ἀπάντησε: «... Ἐγὼ ἦρθα ἐδῶ μετὰ τὸ διαζύγιό μου. Θέλησα νὰ καταλάβω τί εἶναι ἡ ζωή, πῶς κάνουμε τὶς ἐπιλογές μας... Ἡ ἡμέρα μου ξεκινάει ἀπαραίτητως μὲ ἐπικοινωνία μὲ τὰ φυτά... Τὰ πλένω, τοὺς μιλάω, τὰ φροντίζω. Μετὰ κάνω διαλογισμό. Συγκεντρώνομαι σὲ ἓνα ὄνομα ἢ μιὰ εἰκόνα. Κρατᾶω πὰ καθημερινῶς ἡμερολόγιο. Ποιὸν στενοχώρησα, γιατί. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορὰ κάποιου ποὺ βρίσκεται στὸν πνευματικὸ δρόμο: Ὅτι προσπαθεῖ διαρκῶς νὰ διορθωθῇ...»

Αὐτοὶ οἱ νέοι ἄνθρωποι ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑλληνας... «λάμα» γεννήθηκαν στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ γονεῖς χριστιανοὺς. Ὁ ἓνας μάλιστα εἶναι γυιὸς θεολόγου. Ὅπωςδὴποτε ἐβαπτίσθηκαν στὴν βρεφικὴ τους ἡλικία χριστιανοὶ καὶ ἔγιναν «μέλη Χριστοῦ» καὶ «πρόβατα τῆς λογικῆς ποιμένης Του». Ποτὲ δὲν ἄκουσαν γιὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ ὡς Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τῶν ἀνθρώπων! Ποτὲ δὲν ἐδιάβασαν τὸ Εὐαγγέλιον; Ποτὲ δὲν ἄκουσαν ὅτι ὁ Κύριος «θέλει πάντας

ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν»; Ποτέ δὲν Τὸν ἐπλησίασαν διὰ νὰ Τὸν γνωρίσουν «προσωπικά» καὶ νὰ φωτισθῇ ἡ ψυχὴ των, ἡ ὁποία πράγματι δὲν τρέφεται οὔτε ξεδιψᾷ ἀπὸ ὑλικά ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ οὔτε καὶ μὲ τοὺς διαφόρους «διαλογισμούς»; Ὅταν ἐβαπτίσθησαν ἦσαν μωρὰ καὶ δὲν ἐνόησαν τί ἐγίνεσθην δάπτισίν τους. Ὅταν ἐμεγάλωσαν, ὅταν προβληματίσθησαν, ὅταν ἀπογοητεύθηκαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου -ὅπως ἰσχυρίζονται -δὲν αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκην, ἢ τουλάχιστον τὴν περιέργειαν νὰ μάθουν τί ἐγίνε τότε εἰς τὴν δάπτισίν των; Τί κρῖμα! Θὰ ἐπληροφοροῦντο ὅτι ἔλαβαν τὰ φτερὰ αὐτοῦ διὰ νὰ πετάξουν εἰς τοὺς πνευματικούς αἰθέρες καὶ δὲν θὰ προτιμοῦσαν νὰ γίνουν κότες στὰ... κοτέτσια τῶν διαφόρων... Κάρμα! Ἄφησαν συνειδητῶς ἢ ἀνεπιγνώτως τὸν Χριστὸν «Πηγὴν ὕδατος ζωῆς», καὶ γκρεμίστηκαν στὰ λασπόνερα τοῦ σκοταδισμοῦ τῶν εἰδώλων, μὲ τὴν ψευδεπίγραφη ταμπέλα τῆς «ὕψηλῃς γνώσης στὸν πνευματικὸν κόσμον»!! Θέλουν νὰ ἀγνοοῦν τὸ «Φῶς τὸ ἀληθινόν», καὶ ἱκανο-

ποιοῦνται μὲ τρεμοσδύνοντα ἀνθρώπινα κεριά! Γεννᾶται ὅμως καὶ ἓνα ἐρώτημα, ποὺ προβληματίζει:

Διὰ τίς πιὸ πάνω περιπτώσεις καὶ δι' ὅλες τίς ὁμοίες Ἑλλήνων παραπλανημένων νέων. Διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι πέντε σχολές καὶ δεκάδες κέντρα ἰνδουιστικῆς προσηλυτιστικῆς «φιλοσοφίας» λειτουργοῦν εἰς τὴν πατρίδα μας, τὴν Χριστιανικὴν Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα: Τί μερίδιο εὐθύνης ἔχει ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο καὶ ἡ Ἐκκλησία; Καλὴ καὶ ἀγία ὑπόθεσις εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἑραποστολή. Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν; Μὲ τὸν αὐξανόμενον προσηλυτισμὸν τόσων νέων Ἑλλήνων, ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Ἑλλάδος; Ποῦ ὁδηγεῖται ἡ Χώρα μας; Μήπως πρέπει ὅλοι νὰ συνειδητοποιήσουμε, προεχόντως δὲ οἱ ἀρμόδιοι, ὅτι «οἱ καιροὶ οὐ μενετοί»; Ὅτι πρέπει μὲ σοβαρότητα νὰ ἐπισημανθοῦν καὶ μελετηθοῦν τὰ αἷτια καὶ νὰ ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα;

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

Μετὰ τιμῆς

Δρ Ν. ΦΙΛΟΛΑΟΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἑνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἱπποκράτους 189, 114 72 Ἀθῆναι. Τιμὴ τεύχους € 0,90. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 9, ἐξωτερικοῦ 30 \$ U.S.A. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἐάντην τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διδύλοχρησίᾳ δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθῆναι, Ἰανουάριος 2004

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Χρυσάνθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος

Ὁ Κύπρου Μακάριος Β΄

Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος

Ἰωακείμ Γ΄ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τὸ ἀληθινὸ τοῦ πρόσωπο καὶ

ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998